

# Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 2-2013  
ET MAGASIN FRA NATURVERNFORBUNDET



FOTO: GUSTAV BORGEN,  
NORSK FOLKEMUSEUM

- [Naturens dronning](#) side 16-17
- [Olje eller fisk?](#) side 20-28
- [Klimaskjerping](#) side 6-7



Truer hjemlige humler:

**IMPORTERER  
SUPERHUMLER**

# KLASSEKAMPEN

Venstresidas  
dagsavis



” En brannfakkel av en avis! Jeg er uenig i mye av det som står der, men jeg elsker denne avisen. Den er viktig og annerledes.

Unni Lindell



” Klassekampen – når du treng ein pause frå lavkarbodietten din og deg sjølv.

Agnes Ravatn



## Klassekampen øker mest – igjen!

# PRØV DEN 3 UKER GRATIS

- Mandag til lørdag
- Stopper automatisk
- Vi spanderer!

**BESTILL  
I DAG**

Avisa stopper automatisk etter tre uker.



### Best på bok

Klassekampen er eneste norske avis med eget bokmagasin hver lørdag.



### Musikkmandag

22.oktober 2012 ble Klassekampens musikkmagasin lansert – ni sider musikkstoff hver eneste mandag.



## Velkommen som leser

**ØKER MEST:** Etter 13 år med jevn vekst er det en glede å invitere enda flere til å prøve Klassekampen gratis i tre uker.

**SLIK GÅR DU FRAM:** Send sms ABO 2283 til 1960, eller se [www.klassekampen.no](http://www.klassekampen.no).

#### Utgiver av Natur & miljø:

Naturvernforbundet  
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.  
Tlf: 23 10 96 10  
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no  
Telefaks: 23 10 96 11  
Bankgiro: 7874 0556028

#### Redaktør:

Kristian Skjellum Aas  
ka@naturvernforbundet.no

#### Journalist:

Tor Bjarne Christensen  
tbc@naturvernforbundet.no

Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97  
Lay-out: Ketill Berger, Film & Form  
Designmal: Gazette  
Trykk: Ecoprint

#### Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-  
Enkeltpersoner: kr. 360,-  
Bestilles hos  
medreg@naturvernforbundet.no  
eller [www.nogm.no](http://www.nogm.no)

Naturvernforbundet innestår ikke  
for miljøvennligheten til de bedrifter,  
tjenester eller produkter som det  
annonseres for.



## INNHold: NR 2/13

”Dessverre snakker ingen om karbonfangst på Mongstad eller EUs kvotesystem over en øl etter en fotballkamp. Det er ikke noe folk brenner for.”

Tidligere miljøvernminister Erik Solheim mener miljøbevegelsen må engasjere mere og flere.  
Side 10-11

**Ugler i mosen, humler i posen** side 4-5

**Samler klimapådrivere** side 6-7

**– Nerdete, sinte og smale** side 10-11

**Olja eller livet** side 20-25

**Olje og klima** side 26-27

**Nordland og Nigeria** side 35

**Veik pløyboy-bok** side 46

### FASTE SIDER

**I korthet** / side 8, 9

**Truede arter: Strandtorn** / side 14-15

**Naturvernforbundets historie** / side 16-17

**Fotokonkurranse** / side 18-19

**Nytt fra Naturvernforbundet** / side 33-37

**Miljøagentene** / side 44-45

### Tema: Olje i Lofoten

Side 20-28

Fem partiledere og norgespressen, inkludert Natur & miljø, dro på Lofotfiske for å redde området fra oljeutvinning. Torsk, folkemøter, overlevelsesdrakter og seismikk er ingredienser i vår reportasje.



FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

Forside: Juba.

Foto: Juba

**Neste Natur & miljø kommer i juni 2013.**

## LEDER

### «Ja vel, nei» til gruveavfall i fjorder

Sjelden har en regjering gitt mer motstridende meldinger. I Næringsdepartementet la næringsminister Trond Giske frem en mineralstrategi som åpner for storstilt utvidelse av norsk gruvevirksomhet, med muligheter for deponering av over-skuddsmasser i sjøen. Bare fire land godtar slik deponering: Tyrkia, Indonesia, Papua New Guinea og Norge. Samtidig, hos Miljøverndepartementet, satte miljøvernminister Bård Vegar Solhjell planene om gruve og sjødeponi i Vevring i Sunnfjord på vent. Her kreves det mer miljøundersøkelser, sa Solhjell, og sendte planene tilbake med krav om nye utredninger.

Giske fremholdt at norsk mineralnæring skal være blant verdens mest miljøvennlige. Når han ble spurt om dette kan kombineres med sjødeponi i tre fjorder som allerede er utpekt som nasjonale laksefjorder (Førdefjorden, Bøkfjorden og Repparfjorden, der det eksisterer konkrete planer om sjødeponi), ble Giske ivrig.

- Du sier at dette vil true laksefjordene. Men hvis man kan putte gråstein ned i en fjord uten at det skader laksen, kan det vel gjøres? Hvis et sjødeponi ikke rammer en eneste laks, skal vi si nei da? Dette er det faglige myndigheter som kan

hjelpe oss å finne frem til, sa Giske.

Det han ikke nevnte, er at faglige myndigheter allerede har gjort dette. Havforskningsinstituttet vil stanse planene i Førdefjorden, som er det prosjektet som har kommet lengst. I nasjonale laksefjorder skal virksomhet med risiko for alvorlig forurensning ikke være tillatt. Og når det er mangelfull kunnskap om effekten av et tiltak, må føre-var-prinsippet legges til grunn, sier havforskerne.

Det er vanskelig å tro at dumping av 11 tonn gruveavfall i minuttet (!) i 50 år i en nasjonal laksefjord «ikke rammer en eneste laks». Dessuten består ikke gruveavfall bare av «gråstein», men også av finere partikler og kjemikalier. Ikke spesielt giftige sådanne, men mengdene er enorme, og konsekvensene svært uklare.

Derfor bør regjeringen slutte med dobbeltkommunikasjonen, og begynne å si nei til de mest håpløse deponiplanene. Å bevare de nasjonale laksefjordene må være et minimumskrav hvis man skal kunne påberope seg å ha en mineralnæring som er blant verdens mest miljøvennlige.

Kristian S. Aas / Redaktør



## Metro i småby

Den italienske byen Brescia har nå blitt en av verdens minste byer med et metrosystem. Den 17 stasjoner lange linjen åpnet i mars, i den pittoreske byen med rundt 200 000 innbyggere. Det er likevel et stykke igjen til verdens minste by med t-bane, som er Serfaus i Østerrike. Der har de en enkelt linje med fire stopp, som går fra parkeringsplassen utenfor byen og inn til landsbyen med 1300 innbyggere. Linjen ble bygd for å gjøre byen bilfri.

## Skilpaddesmugling



Gassisk plogfureskilpadde er ekstremt sjelden. Hele 54 slike ble funnet på flyplassen i Bangkok nylig.

FOTO: HANS HILLEWAERT/WIKIMEDIA COMMONS

Hele ti prosent av verdens bestand av gassisk plogfureskilpadde (*Astrochelys yniphora*) ble funnet i en koffert på flyplassen i Bangkok av tollere. Det eksisterer bare rundt 400 individer av arten, og to personer forsøkte å smugle 54 individer inn i Thailand fra Madagaskar, som er det eneste stedet arten lever vilt.

Skilpaddene selges i Thailand som kjøledyr, for svimlende summer, ifølge den danske avisen Politiken. To personer er arrestert for smuglingsforsøket.

## Tynnere is i Arktis

Trenden med mindre og tynnere is i Arktis fortsetter. I slutten av mars nådde isutbredelsen maksimum for året, og kun fem år tidligere har isdekket vært mindre. Samtidig har tykkelsen på isdekket avtatt, og området med førsteårs is er større enn før. Det viser målinger fra National Snow and Ice Data Center i USA.

# «SUPERHUMLER

Ved å kalle humlebol «emballasje» har Landbruksdepartementet åpnet for import av belgiske superhumler. – I de aller fleste land som har tillatt fremmede humler har følgene vært dramatiske, sier humleekspert Atle Mjelde.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

– Det er jo helt sprøtt! Humlebol er ikke emballasje, sier Atle Mjelde, biolog og humleekspert.

I løpet av det siste året er oppdretts-humler fra Belgia tatt i bruk i gartnerier over store deler av Norge, som en følge av en endring i en EØS-forskrift.

### MATTILSYNET MÅTTE SNU

Foran seg har Mjelde et brev han knapt kan tro. Mattilsynet må oppheve sitt eget avslag på Norgros søknad om import av mørk jordhumle (*Bombus terrestris*) fra Belgia. Etter instruks fra Landbruksdepartementet skal saken behandles etter andre regler. Humlebolene skal ikke vurderes som «smitteførende gjenstander», men behandles som «emballasje».

«Slik emballasje vil ikke være forbudt, og det kreves heller ingen søknad for å kunnegjennomføre transporten», skriver Mattilsynet i brevet til Norgro 15. mars i år. Dermed er det fritt frem for humleimportørene.

– Skremmende, sier Mjelde. – I USA er to humlearter utdødd og ytterligere én er i ferd med å bli det som en direkte følge av importerte humler. Forskere i en rekke land advarer mot dette, men det synes som departementet lar kortsiktige økonomiske interesser gå foran, sier Mjelde.

### MER EFFEKTIVE

Humler er flittige pollinatorer, og de bru-

kes blant annet til å bestøve tomatplanter i gartneriene. Hittil har bransjen brukt norske humler, men i fjor begynte gartnerier å ta i bruk de utenlandske oppdrettshumlene fra Belgia. Slike humler er billigere og mer effektive enn de norske, særlig i vinterhalvåret. Derfor får veksthus som bruker dem et konkurransefortrinn. Nå har mange norske tomatprodusenter gått over til de utenlandske superhumlene.

Problemet er at veksthusene ikke er tette, slik at tusenvis av importhumler kan rømme. Humler på rømmen kan utkonkurrere lokale humlearter, spre smitte og gener til norske artsfrender.

– I USA har humlebestanden gått ned med opptil 96 prosent som resultat av slik import. Det samme ser man i Canada, Japan, Europa, Sør-Amerika og overalt hvor humler er tatt i bruk. Amerikanske forskere sier vi må lære av de tabene de gjorde på 1990-tallet. Skadene blir bare verre og verre. Også i Danmark og Sør-Sverige forsvinner de lokale humlene i stort monn, sier Mjelde.

### HØY RISIKO

Saken kom opp i fjor sommer, da Mjelde fikk tips om at gartnerier i Stavanger hadde begynt å bruke importhumler. I en risikovurdering fra oktober i fjor slår Norsk institutt for naturforskning (NINA) fast at humleimport medfører høy risiko.

«Innført mørk jordhumle har stort potensiale for etablering og spredning i Norge og stor negativ økologisk effekt» står det i rapporten.

NINA fraråder norske myndigheter å tillate import av humletypen, og i november følger Direktoratet for naturforvaltning opp NINAs råd rapport med en klar advarsel mot importen.

### INGEN KOMMENTAR

Natur & miljø har vært i kontakt med daglig leder hos humleimportørene Norgro og Vekstmiljø, men ingen av dem har villet kommentere saken overfor oss. Heller ikke fra daglig leder i Miljøgartneriet, en av Norges store tomatprodusenter,

# » TRUER NORSK NATUR



Importen av mørk jordhumle (*Bombus terrestris*) fra Belgia kan få alvorlige følger for norsk natur, ifølge Norsk institutt for naturforskning.  
FOTO: JC SCHOU/BIOPIX

får vi noen kommentar. Vi blir henvist til generalsekretær Kathrine Røed Meberg i Norsk Gartneriforbund. Da Natur & miljø ble sendt i trykken hadde hun ikke svart på våre henvendelser.

I et brev til Mattilsynet 5. mars skriver Norgro at det er innført rutiner og tekniske innretninger som skal hindre at humlene rømmer.

«Vi vurderer at risikoen for spredning til naturen ikke er til stede med mindre bolene aktivt settes ut og ødelegges fysisk. I tillegg mener vi at de fytosanitære tiltak gjort av Biobest i Belgia er så sikre at det ikke foreligger trussel på innførsel av sykdom med disse humlene».

## – HAR IKKE INSTRUERT

Overfor Stavanger Aftenblad avviser ekspedisjonssjef Gunnar Hagen i Landbruks- og matdepartementet at departementet formelt har instruert Mattilsynet. Hensynet til biologisk mangfold har imidlertid ikke vært en del av Landbruksdepartementets vurdering, fordi dette ikke er en del av det aktuelle EØS-regelverket Mattilsynet har ansvar for å forvalte, forteller Hagen til Stavanger Aftenblad.

## HUMLER PÅ RETRETT

Ville humler, bier og veps er på retrett verden over. I Norge er 15 arter utryddet, mens ytterligere 85 er utrydningstru-

ede, ifølge Norsk rødliste. Et stort antall plantearter blir bare bestøvet av humler. Lushatthumla vil ikke bestøve noen andre enn tyrihjelmen, også kalt lushatten. For å få tak i nektaren trengs en svært lang tunge, og det er det bare to norske humler som har. Blir de borte, vil også tyrihjelmen forsvinne. Årsakene til humlenes tilbakegang er mange, og alle handler om de store endringene i kulturlandskapet de siste hundre årene. Færre blomster, tap av bolplasser, fragmentering av leveområder, sprøytemidler, parasitter og sykdommer er blant de viktigste. Med importen av superhumler fra utlandet har de fått en ny truende fiende.

# SAMLER PÅDRIVERNE

Norge vil i sommer være medarrangør til et møte mellom land som ønsker å være pådrivere for en ambisiøs klimaavtale. Men norske forhandlere sier det er en lang vei å gå.

**Tekst:** KRISTIAN S. AAS  
ka@naturvernforbundet.no

Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell mener det er et akutt behov for at verden blir enige om en klimaavtale. Det mislykkede forsøket på å få vedtatt en avtale i København i 2009 gjør at skepsisen til FNs klimaprosess er betydelig. Solhjell vil samle en gruppe med land som ønsker å være pådrivere for en avtale, for å legge opp en strategi frem mot de neste klimatoppmøtene i Polen og Sør-Amerika. Møtet vil bli holdt i Brussel i juli, og EU vil være vertskap for møtet sammen med Norge. En ny klimaavtale skal vedtas på klimatoppmøtet i 2015, som sannsynligvis vil bli holdt i Paris.

## – FØRSTEHJELP

– En ambisiøs avtale kan være avgjørende for verdens klima. Men i tillegg til å forhandle frem avtalen, må vi gjennomføre raske utslippskutt nå. Hvis vi kutter utslippene av kortlivede klimadrivere, som metan og sot, kan det tjene som «førstehjelp» for verdens klima, sa Solhjell på et pressemøte under Miljøverndepartementets klimakonferanse i Oslo.

Noe av CO<sub>2</sub>-en som slippes ut absorberes av prosesser på jorda. Havet sluker en del (og blir surere som følge av dette), skog og planter likeså. Men cirka 45 prosent av utslippene blir værende i atmosfæren, og vil ha en klimaeffekt i flere hundre år. Derfor vil reduserte utslipp av CO<sub>2</sub> først ha virkning på lang sikt. Såkalte kortlivede klimadrivere har ofte større klimapåvirkning enn CO<sub>2</sub>, men i kortere tid. Derfor vil en reduksjon i utslippene av disse gi raskere effekt. EUs klimasjef Connie Hedegaard understreker at man må redusere utslippene av alle klimagas-



Harald Dovland (tv) leder forhandlingene om ny klimaavtale sammen med Jayant M. Mauskar fra India.

FOTO: IISD

– EU vil være en pådriver for at vi skal redusere våre utslipp, først med minst 20 prosent innen 2020, deretter må vi se mot 40 prosent innen 2030, sa Hedegaard på pressemøtet.

## LANGSOMT FREMOM

Flere antyder nå at forhandlingene er på

rett vei. Landene som er definert som utviklingsland i Kyotoprotokollen slipper i dag begrensninger på sine utslipp. Skillet mellom industrialiserte land (Annex 1) og utviklingsland (Non-Annex 1) ble imidlertid fremforhandlet i 1997, og mye har endret seg i verdens økonomi siden den gang. At land som Bulgaria og Romania er plassert i Annex 1, mens rike land som Qatar og Singapore samt store utslippsland som Kina, India og Brasil regnes som utviklingsland, ses på som urettferdig av de fleste industrialiserte land. Gambia og Etiopia er to av landene som nå godtar begrensninger på sine utslipp. Dette kan bidra til å bedre forhandlingsklimaet. Fra USA, verdens nest største utslippsnasjon, meldes det også om økt interesse for klimasaken. Den nye utenriksministeren John Kerry har kalt klimaendringene livstruende, og mener USA

## Klimaendringer ga hungersnød

**To ganger siste 30 år har FN erklært hungersnød. Begge ganger har katastrofen vært delvis menneskeskapt. I 1983-85 var det borgerkrig. I 2011 var det klimaendringer.**

OK, ingressen er kraftig forenklet. Det var ikke fred i det sørlige Somalia i 2011, og uoversiktlige maktforhold og strider gjorde nødhjelp vanskelig. Det var tørke i Etiopia i 1983 og 1984, som utløste hungersnøden som ga oss Band Aid og Live Aid. Men britiske vær- og klimaforskere mener å ha bevist at menneskeskapte klimaendringer forverret situasjonen i Øst-Afrika i 2011 betydelig. Mellom 50 000 og 100 000 mennesker døde i sultkatastrofen.

– Mangelen på lange regnperioder på starten av 2011 var en effekt av den systematiske oppvarmingen som skyldes klimagasskonsentrasjonen, sa Peter Stott fra det britiske Met Office, som tilsvare Meteorologisk institutt i Norge, til Associated Press.

Situasjonen ble forverret av det systematisk forekommende værphenomenet La Niña, som gir minskede regnmengder i disse områdene. Ifølge modellberegninger gjort av Met Office har menneskeskapte klimagassutslipp mellom 24 og 99 prosent av skylden for regnsvikten som utløste hungersnøden.



må spille en nøkkelrolle i å redusere klimagassutslippene.

### BEKYMRET FORHANDLINGSLEDER

Forhandlerne skal møtes igjen i slutten av april i Bonn i Tyskland. Der skal arbeidsgruppen ADP plukke opp trådene etter vinterens klimatoppmøte, og legge planen for hvordan man skal få til enighet om en avtale innen klimatoppmøtet i 2015. Norske Harald Dovland er en av forhandlingslederne i ADP, og mener møtet kan bli viktig.

– Innspillene vi har fått i forkant viser at det er lang avstand mellom flere sentrale land, blant annet mellom USA og Kina. I tillegg er det flere større u-land som ønsker å holde på todelingen fra Kyotoavtalen. Det er mer optimisme enn det har vært etter København, men det sier ikke så mye. Jeg er bekymret over at det går så smått, sier Dovland på telefon fra Tokyo, der et 30-talls land møttes for å utveksle synspunkter før årets forhandlinger.

– *Tror du det er håp om en avtale i 2015?*



EUs klimakommissær Connie Hedegaard og miljøvernminister Harald Dovland møttes i Brussel i fjor sommer. Nå blir det nytt møte denne sommeren, for å etablere en allianse av pådriverland innen klimaforhandlingene.

FOTO: GARD NYBRO-NILSEN, MILJØVERNDEPARTEMENTET

– Håp er det alltid. Men vi må ha penger til noen ekstra møter i 2014 og 2015. Får vi ikke nok forhandlingstid, er det ikke mulig å få til noe. Det er store utfor-

dringer, og det er ikke solgt noe skinn ennå. Bjørnen lusker fortsatt rundt, humrer Dovland.



Varmere klima og mindre regn er ikke det som det sørlige Somalia trenger. Klimaendringene bidro til sultkatastrofen i 2011, ifølge britiske forskere.

FOTO: FMSC

## SITATER

Denne gangen dediserer vi hele sitatspalten til gratisavisen **Natt og Dag**, og deres «Guide til jordens vrede» skrevet av **Tore Andvig**, fra mars 2013.

*Påstand: Det er fortsatt diskusjon om menneskeskapte klimaendringer.*

Du som er usikker på dette, fortjener egentlig ingen seriøs respons. Det blir litt som å tro på at Mossad og CIA sto bak 11. september, Holocaust er en myte og Jesus lekte med dinosaurer.

Miljøorganisasjoner som har nettbannere som sier «Bli med på ungdomsopprør!» for så å avvertere med arrangementer som «vardebrenning for et oljefritt Lofoten» kan ikke akkurat skryte av å ha fingern på opprørs-pulsen.

Hva med å rekruttere en ung, sint og effektiv bevegelse? Problemet for miljøbevegelsen er at det er den hviteste bevegelsen verden har sett – den er hvit, nerdete og ukul. Dette gjelder spesielt i Norge.

Norske politikere elsker å bygge opp rundt Gro Harlem Brundtlands myte om at det er typisk norsk å være god, når det faktisk er typisk norsk å være middelmådig. Vi definerer dritten i midten. Også når det kommer til miljø.

Norsk olje har minst utslipp per oljefat, men det blir litt som å skryte av å ha den mest faste diaréen.

At algeriske oljearbeidere behøvde en militæreskorte for å dra til nærmeste by for å fornye visum, er et illustrerende eksempel på hvordan oljebransjen ikke først og fremst fører med seg fred og fordragelighet.

*Påstand: Hvis ikke Norge og Statoil tar opp ressursene kommer noen andre til å gjøre det.*

Fordi andre gjør det, så kan vi også gjøre det. Dette er den dårligste unnskyldningen vi alle har brukt en gang, men så fylte vi fjorten.

U-land er slett ikke avhengige av olje, og ihvertfall ikke vår. U-land er avhengige av energi, og det finnes mange alternativer. De billigste og beste er fornybare, og de fleste u-land egner seg ypperlig for solenergi.

## I KORTHET

### Selger palmeolje



FOTO: DAVID GILBERT/RAN

Palmeoljeplantasjer ødelegger store deler av regnskogen. Her fra en plantasje på Borneo, Indonesia.

Oljefondet (Statens pensjonsfond utland) har solgt seg ut av 23 selskaper som driver med palmeolje. Blant disse er det Singapore-baserte selskapet Wilmar, som ble kåret av Newsweek til verdens verste miljø-selskap, uansett bransje, i fjor. Det skriver Aftenposten.

– Jeg har aldri sett at fondet har solgt seg så systematisk og massivt ut av en bransje før, og knyttet til regnskog har det i alle fall aldri skjedd. Dette er åpenbart en bevisst strategi knyttet til selskapers involvering i avskogning, sier Nils Hermann Ranum fra Regnskogfondet til avisen.

### Togradersmålet svinner

Konsentrasjonen av CO<sub>2</sub> i atmosfæren øker raskt, og er nå på 396 milliondeler. Det viser de siste rapportene fra Mauna Loa-observatoriet på Hawaii. For å nå målet om å begrense den globale oppvarmingen til to grader, må konsentrasjonen ned til 350 milliondeler.

Samtidig viser en studie publisert i magasinet Science at oppvarmingen vi har sett de siste årene er kraftigere enn registrert på minst 1500 år.

– Disse svimlende globale temperaturene viser at vi må handle raskt. Raske klimaendringer må møtes med raskere handling, sa FNs klimasjef Christiana Figueres i en kommentar.

### Bygger likevel

I fjor kunne Natur & miljø melde at en slåttemark på Raufoss med internasjonale verneverdier trolig ble bevart. Nå har Miljøverndepartementet bestemt at tomte kan bebygges likevel, selv om departementet i sitt vedtak skriver at det er uheldig at tomte bebygges.

– Arealinngrep som dette er den største bidragsyteren til at vi får redusert biomangfold, og det er miljøvernministeren klar over. Likevel tør han ikke sette ned foten når det gjelder, sier generalsekretær i SABI-MA, Christian Steel, i en kommentar til saken.



FOTO: GJERMUND STEEN



## Svakt økende ulvebestand

I vinter ble det påvist mellom 59 og 72 ulveindivider i Norge. 43-45 av disse holder hus bare i Norge, ifølge nye bestandstall fra Rovdata. Dette er en svak økning fra i fjor, da tellingene viste mellom 56 og 64 ulver i Norge.

– Antallet ulver registrert så langt i vinter er foreløpig og kan fortsatt bli høyere. Det gjenstår blant annet å analysere flere biologiske prøver fra ulv for DNA. Vi regner med å ha gjennomført DNA-analysene og ha resultatene klare til neste statusrapport i midten av april, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

## Slutter i NASA

Verdens kanskje mest kjente klimaforsker, Sofieprisvinner James E. Hansen, slutter som sjef for NASAs Goddard Institute for Space Studies for å bli klimaaktivist. Hansen har siden 1988 manet til innsats mot klimaendringene, og har flere ganger uttrykt skepsis til den politiske tilnærmingen til spørsmålet.

– Dette er på linje med utfordringene som møtte Abraham Lincoln med slaveri, eller nazismen som måtte håndteres av Winston Churchill. Man kan ikke inngå kompromiss rundt disse temaene. Du kan for eksempel ikke si «la oss redusere slaveri, vi kan finne et kompromiss og redusere det med 50 eller 40 prosent», sa Hansen i forkant av klimatoppmøtet i København i 2009.

Ifølge Dagbladet skriver Hansen at han «ønsker å være fri til å drive en mer aggressiv kampanje for strengere lovgivning mot utslipp av klimagasser».

Professor James E. Hansen slutter i NASA. Her blir han arrestert ved en demonstrasjon i 2011 mot en rørdledning fra Canada til USA.  
FOTO: TAR SANDS ACTION/WIKIMEDIA COMMONS



# HAVET

## – en stor og gåtefull verden

**Vårt lille land har enorme havområder, og under de vidstrakte flatene fins det en hel verden å utforske. Jo mer vi vet om havet, jo bedre kan vi ta vare på det.**

**Vi trenger stadig nye forskere – nyebiologer, fysikere, kjemikere og matematikere – som kan bidra til å sikre oss rike og rene hav.**



**HAVFORSKNINGSINSTITUTTET**  
INSTITUTE OF MARINE RESEARCH

[www.imr.no](http://www.imr.no)

# – GÅ TILBAKE TIL RØTTENE!

«Nerdete, sint og smal». Slik beskriver tidligere miljøvernminister Erik Solheim miljøbevegelsen. Han mener miljøorganisasjonene må vende tilbake røttene, til kjærligheten til naturen.

**Tekst og foto:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

– Hva er det vi virkelig brenner for? Det er naturen og det fantastiske mangfoldet, den ufattelige skjønnheten. Hvis miljøorganisasjonene skal få flere med seg, må vi tappe av denne kilden. Potensialet er kjempestort! Skal vi være den generasjonen som ødelegger dette livsviktige mangfoldet? Det er ingen som vil det, sier Erik Solheim.

## **POLITIKK ER Å VILLE**

Han sitter rett overfor meg ved arbeidsbordet i leiligheten nedenfor St. Hanshaugen i Oslo. Bak ham reiser det seg en vegg av bøker, fra gulv til tak, med titler som «Churchill», «Nelson Mandela», «Mugabe» og «Michael Collins». Han har visst lest mange av dem, for det er merker på bokryggene. På bordet foran ham ligger hans egen bok «Politikk er å ville».

Og det er ingen tvil om at Erik Solheim fortsatt vil, etter ti år som SV-leder, sju år som minister og et helt liv som politisk engasjert. Han jobber nå for Orga-

nisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), hvor han er ansvarlig for arbeidet med å utrydde verdens fattigdom. Intet mindre.

## **ROPER I FISTEL**

Natur & miljø besøker ham dagen etter at han lanserte boka si. Det siste døgnet har det stormet. Solheim har skrevet om alt fra hjemlige politikere til fredsprosesser med brutale krigsherrer. Han har tatt til orde for mindre «revisorpolitikk» og mer «ingeniørpolitikk». Og han har tatt kraftig oppgjør med SV-leder Audun Lysbakken, mannen som sparket ham ut av regjeringen for ett år siden. Det har vært intervjuer og debatter, og telefonen hans ringer stadig. Likevel har han tid til Natur & miljø.

– Jeg har satt av den tiden vi trenger, for dette synes jeg er viktig, sier Solheim.

For det er ikke bare SV-leder Lysbakken som får sitt pass påskrevet i boka til Solheim. Han har også viet et kapittel til miljøbevegelsen. Solheim ønsker en bredere, mer positiv og mer strategisk mil-

jøbevegelse, en som ikke kjemper så mye om å synes i media, en som ikke «roper i fistel».

## **NÅR BORTEN MOE SIER NOE DUMT ...**

– La oss si at olje- og energiminister Ola Borten Moe kommer med et dumt utspill, det gjør han fra tid til annen. Da løper alle for å ta til motmæle, og den som skriker høyest kommer på Dagsrevyen. Da er det ikke sikkert at folk liker det de ser. Kanskje får de heller sympati for Ola Borten Moe, sier Solheim.

– *Men er ikke truslene mot klima og natur så alvorlige at noen må si tydelig fra?*

– Det er grunn til å snakke alvorlig om miljø, med humor og varme. Jeg tror lite på å være sint, og i alle fall ikke på å være i fistel. Mora mi er nesten alltid blid, og nettopp derfor lytter jeg ekstra når nettopp hun hever stemmen. Men hvis en som vanligvis er sur fortsatt er sur, da hører jeg ikke etter. Sånn tror jeg mange andre har det også, sier Solheim.

## **«KOM TIL OSS, VI HAR IKKE FÅTT TIL NOE»**

Han tror miljøbevegelsen ville kommet mye lenger med et positivt budskap, og han tror den kunne fått langt flere medlemmer. Solheim påpeker at norsk miljøbevegelse ligger milevis etter Sverige, Danmark og Tyskland i medlemstall. «Den største norske miljøorganisasjonen, Norges Naturvernforbund, har 20 000 medlemmer. Den svenske Naturskydds-

– Det er grunn til å snakke alvorlig om miljø, med humor og varme. Jeg tror lite på å være sint, og i alle fall ikke på å være i fistel.



Erik Solheim utelukker ikke comeback i norsk politikk. Han svarte nei da Miljøpartiet de Grønne spurte ham om å stå på deres liste. – Dette bruker jeg null kalorier på nå. Så får vi se hva som skjer ved neste stortingsvalg, sier Solheim.

föreningen har 190 000, det ville tilsvart 100 000 i Norge», står det i boka hans.

– For noen år siden skrev en del sentrale ledere i miljøbevegelsen en kronikk der essensen var at det ikke hadde skjedd noe positivt i norsk miljøpolitikk, noen sinne. Alt var elendig. Det er selvfølgelig bare tull. Vi har fått til masse. Industrieforensningen er bekjempet, mange store nasjonalparker er opprettet og store nye vassdragsutbygginger er stoppet. Vi har reddet ozonlaget, og tilstanden i norsk natur er bedre enn siden før industrien kom til Norge. Det miljølederne ikke tenkte på var at de felte en streng dom

over seg selv. Og jeg spør meg: Hvem er det som frivillig går inn i en bevegelse som sier: «Kom til oss, vi har ikke fått til noen ting»?

#### ETTERLYSER BEGEISTRING

Solheim tror veien til en bredere og mer slagkraftig miljøbevegelse starter med mer begeistring.

– Dessverre snakker ingen om karbonfangst på Mongstad eller EUs kvotesystem over en øl etter en fotballkamp. Det er ikke noe folk brenner for. Likevel er det slike saker som har fått mest oppmerksomhet de siste årene. Viktige saker,

men de tenner ikke hjertene.

– Jeg tror miljøbevegelsen må gå tilbake til røttene. Hva er det som gjør oss engasjerte? Det er kjærligheten til naturen, til de nære turområdene, til regnskogen i Brasil. Det er viljen til å la naturen gå videre til neste generasjon, i like god stand som vi selv overtok den. Skal vi greie det, er vi helt avhengige av en slagkraftig miljøbevegelse. Tiden er nå moden for å mangedoble medlemstallene.

Generalsekretær Maren Esmark i Naturvernforbundet svarer Solheim. Side 12

# – IKKE SINT, BARE VELDIG ENGASJERT



Generalsekretær Maren Esmark i Naturvernforbundet forteller at «Naturglede» ligger an til å bli en hovedsatsing i arbeidsprogrammet for 2014 og 2015.

– Joda, jeg er til dels enig med Erik Solheim, ler Maren Esmark i Naturvernforbundet i en kommentar til Solheims beskrivelse av miljøbevegelsen som «sint, nerdete og smal».

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

– Men jeg er ikke sint, bare veldig, veldig engasjert, sier hun.

## MASSE BLIDE NATURVERNERE

Maren Esmark tok over som Naturvernforbundets generalsekretær i august 2012. Hun kjenner godt den miljøbevegelsen Solheim beskriver, etter mange år i WWF og som seksjonsleder for miljø hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

– Sint og smal er å ta litt i hardt i, og det

viser jo også at Solheims fokus og kunnskap om miljøbevegelsen stammer fra Oslo. Naturvernforbundet er jo slettet ikke en smal organisasjon, til sammen jobber våre lokal- og fylkeslag med et enormt spenn av saker, og jeg opplever tvert i mot at det er masse blide naturvernere med glimt i øyet rundt om i landet, sier Esmark.

## HOVEDSATSNING PÅ NATURGLEDE

Hun er enig i Solheims kritikk om at debattene om CO<sub>2</sub>-håndtering, kompensasjon, kvoter og sertifikater ikke kommuniserer godt. I forbindelse med Naturvernforbundets hundreårsjubileum til neste år har budskap og profil utad vært mye diskutert.

– Vi må tørre å snakke om verdier som folk bryr seg om, naturen nær der folk bor, hverdagslige arter, storslagne landskap og også om helse og forbrukssaker, sier Esmark.

Nå jobber hun med det nye arbeidsprogrammet som skal lede Naturvernfor-

bundet gjennom jubileumsåret 2014 og ut 2015. Der er «naturglede» foreslått som hovedsatsing. Det har kommet rekordmange innspill fra folk ute i organisasjonen, og Esmark kan rapportere om stor begeistring for hovedsatsingen.

– Sånn sett kom vi Solheim litt i forkjøpet, og det utkastet kom før hans bok, ler hun.

## VIL IKKE STÅ MED LUA I HÅNDA

– Samtidig må jeg si at det er vår jobb å være sinte. Ære være Solheim for hans store innsats globalt, men det har skjedd en stille aksept for store naturødeleggelser med den rødgrønne regjeringen der vi opplever at næringsinteressene, med gruve- og petroleumsindustrien i førersetet, nå får tilgang til nye og sårbare områder og faktisk heies fremover av Giske og Borten Moe. Da skal ikke miljøbevegelsen stå med lua i hånden og smile og gi ros. Vår jobb er å tale naturens sak, og det kommer vi til å fortsette å gjøre, sier Esmark.

Last ned påminnelse  
til din kalender.



*"How can they throw this in  
the waste, when it so clearly  
is carbon based. You can totally  
see it's fiberlaced..."*

# EPLEJUICE? RESIRKULER!

## Gi alle drikkekartonger nytt liv!

Alle typer drikkekartong kan gjenvinnes, både store melkekartonger og de små med saft. Skyll, brett og stapp kartongene og lever dem i din kommunes innsamlingsordning. Da blir de til nye kartongprodukter som pizza- og skoerker.  
**Et lite løft for deg - et stort løft for miljøet!**



Drikkekartong

**BLI EN RESIRKULERINGS-GURU DU OGSÅ!**

Se hvordan på [wecandomore.no](http://wecandomore.no)



# NYTT HÅP FOR FORH

Harde torner og spisse blader har gjort strandtornen forhatt blant badegjester, som har luket bort store deler av bestanden. Nå er det satt i gang en redningsaksjon for den sterkt truede planten.

## Fakta

### Strandtorn *Eryngium maritimum*

Flerårig art i skjermplante-familien

**Status i Norge:** Sterkt truet, Norsk rødliste 2010  
Fredet i Norge

**Utbredelse:** Kjent fra 13 steder (2009), Østfold, Vestfold, Telemark, Vest-Agder og Rogaland  
90 prosent av bestanden vokser på Lista, Farsund kommune.

**Høyde:** 20-60 cm

**Beskrivelse:** Glatt, med blågrønne, tornete blad og lyseblå blomster i små hoder.

**Voksested:** Sanddyne-mark

Kilder: Store norske leksikon, Direktoratet for naturforvaltning, Norsk rødliste 2010

Strandtorn kan bli en prioritert art etter naturmangfoldloven.  
FOTO: BIOPIX, JC SCHOU

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no



Den kan ligne på en tistel, eller en borre, der står med kraftige røtter dypt plantet i det lille beltet der land møter hav, i sanddyner og strender. Den vakre gråblå blomsten er omgitt av et tornete svøpeblad, og bladene er stive og tornete. Ingen beitedyr med sansene i behold vil frivillig gi seg i kast med denne gjenstridige skapningen, som klorer seg fast der uværet pisker sand og sjø over alt som gror. Strandtorn er rustet mot det meste, men mot badegjester og moderne jordbruk har den lite å stille opp med.

### UTSATT FOR RYDDEKAMPANJER

– Hovedårsaken til strandtornens tilbakegang er hardere utnyttelse av vokseplassene. En hel del av lokalitetene, særlig på Jæren og Sørlandet, er borte på grunn av gjødsling. Rundt Oslofjorden er strandtorn utsatt for kampanjer hvor folk har revet dem opp og ryddet hele strender for å bli kvitt dem, forteller Svein Båtvik i Direktoratet for naturforvaltning.

I tillegg trues strandtorn av gjengroing og den fremmede arten rynkerose. Rynkerosen hører hjemme i Nordøst-Asia og har forvillet seg til norske strender fra hager og parkanlegg. De siste tiårene har den gjort om store strandområder til ugjennomtrengelige rosekratt.



### BESTANDEN HALVERT

Strandtorn er blant våre mest truede plantearter. Bestanden er halvert siden 1970, og den er nå borte fra de fleste kjente voksestedene. På Norsk rødliste fra 2010 står den som sterkt truet. Nå er det bare funnet strandtorn 13 steder i Norge, i Østfold, Vestfold, Telemark, Vest-Agder og Rogaland. De fleste stedene er det bare noen få planter igjen. 90 prosent av den norske bestanden vokser på Lista, i Farsund kommune. Bare på Lista og Jomfruland i Telemark er det mer enn ti reproduserende planter igjen.

### PLANTER UT STRANDTORN

Men de siste årene er det tent nytt håp for den tornete strandplanten. Den har fått en egen handlingsplan, og i 2011 og 2012 ble det 800 små strandtornplanter satt ut på Lista for å styrke populasjonen.

– Det ser bra ut etter de to årene vi har holdt på, veldig mange av plantene har overlevd, forteller Båtvik.

Går alt etter planen vil de første nye strandtornplantene blomstre og sette frø til neste år.

I 2013 og 2014 skal det settes ut planter på Jomfruland og Råde i Østfold. Plantene er dyrket ved Naturhistorisk museum Oslo, som har hentet frø fra de naturlige voksestedene. Målet er å styrke den norske bestanden slik at vi har tusen planter som setter frø i 2019.

### BINDER SAND

Strandtorn har vært så sjelden i Norge at det ikke knytter seg noen tradisjoner til den. Den er ikke utnyttet kommersielt, eller på noen annen kjent måte. Men den er dekorativ og har vært utsatt for plukking. For stranddynene er den likevel viktig.

– Den binder sanda og hindrer sandflukt, forteller Båtvik.

### KOMMUNEBLOMST

Strandtornen har kanskje vært forhatt, men nå tyder mye på at den er på full fart inn i varmen igjen. Den 5. mars i år vedtok nemlig Farsund

# HATT STRANDPLANTE



kommunestyre å bytte sin kommuneblomst fra gyvel til strandtorn.

– Valg av strandtorn som kommuneblomst vil få nasjonal oppmerksomhet og profilere Farsund kommune som en seriøs miljøkommune med fokus på det biologiske mangfoldet i vår natur, står det å lese i sakspapiret.

– Politikerne mente at siden strandtorn er så uvanlig ville det være mer artig for kommunen å ha den som kommuneblomst, også for å hjelpe til slik at den ikke blir utryddet, forteller August Salvesen, rådmann i Farsund.

## KAN BLI PRIORITERT

Er strandtornen ekstra heldig, blir den utvalgt som prioritert art. Direktoratet har foreslått det for Miljøverndepartementet. Det vil i tilfelle gi den et sterkere vern. Det jobbes også med å etablere landskapsvernområder og naturreservater på artens siste levesteder for å beskytte den mot utbygging og andre inngrep.

Så gjenstår det å se om badegjestene også vil trykke strandtornen til brystet. Skulle de gjøre det, anbefaler vi at det gjøres i overført betydning.

Strandtorn har fått en egen handlingsplan. I 2011 og 2012 ble det plantet ut 800 planter på Lista.

FOTO: BIOPIX, N SLOTH



# NORGES FØRSTE MILJØ

Hun ble kjent med fyrsten av Monaco, men ble nektet frokost med keiseren av Tyskland. For Hanna Resvoll-Holmsen startet en utrettelig kamp for norsk natur med en tur til Svalbard.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

Blant elleve menn, på dekket til ei skute, står Hanna. Skjegg, hatter og dresser, mørke klær og alvorlige ansikter. Men Hanna står der i hvit blondeskjorte og lue med lange dusker, som en blomst i ei steinur, uredd og vakker. Året er 1907, og Hanna Resvoll-Holmsen er på vei til Svalbard med en norsk ekspedisjon støttet av fyrst Albert I av Monaco. Hun har selv bedt om å få bli med, og med seg har hun gevær, fotoutstyr, telt, plantepresse og botaniserkasse. Snart skal hun bli Svalbards første kvinnelige forsker.

## UNDER EN HØYERE HIMMEL

– Hanna fascinerer meg enormt. Hun hadde en høyere himmel over det hun gjorde. Hun så verdien i urørt natur og var ikke begeistret for industrien som resten av Norge dyrket på den tiden, sier Sigri Sandberg Meløy, forfatteren av boka «Polarheltinner», som kom ut i fjor. Der har hun tegnet portretter av Resvoll-Holmsen og seks andre «djerve damer i vill natur».

## ALENE I VILLMARKA

Hanna blir satt i land på nordvesthjørnet av Spitsbergen, hvor hun skal registrere planter på steder ingen botaniker tidligere har satt sin fot. Gjennom to hele somre streifer hun rundt, alene i flere uker om gangen i villmarka, blant isbjørn, sel, rein og sjøfugl. Med det er plantene hun har kommet for, små vakre blomster som klører seg fast der man ikke skulle tro at noe kunne gro. Snøsildre, svalbardval-



Svalbardekspedisjonen, 1907. Bak: Rittmester Gunnar Isachsen, skipper Jacobsen, stud. real Hanna Dieset (Resvoll-Holmsen fra 1909), og assistent Strengehagen. I midten: Assistent Håvimb, islos Svendsen, maskinisten, cand. real. Adolf Hoel og kokken. Foran: Den franske maleren Louis Tinayre og to matroser.

FOTO: NORSK POLARINSTITUTT

mue, gullmyrkelegg og polarflokk. Hun registrerer, samler inn og presser planter. Mye av det skal hun gi til fyrst Albert og hans oceanografiske museum i Monaco. De to ble gode venner på Svalbard, og da fyrsten åpnet museet i 1910 var Hanna til stede.

## NATURVERNEREN VÅKNER

Men det var ikke bare urørt natur som møtte Hanna på Svalbard.

– Hennes refleksjoner på Svalbard over hvordan de opprinnelige store dyrerikdommer var nedskutt og kraftig redusert, var nok med på å forme hennes senere sterke naturengasjement. En gang vrimlet det av hval, sel, hvalross, isbjørn og rein: «Disse rigdommer er der nu forbi med», skriver Hanna ifølge Bredo Berntsens biografi «En grønnstrømpe og hennes samtid» fra 2006.

## EN EGEN PRESSGRUPPE

For Naturvernforbundet skulle Hanna

Resvoll-Holmsen få stor betydning. Da Naturvernforbundet i Oslo og Akershus ble stiftet i 1914, under navnet Østlandske kretsforening, sto hun på den aller første medlemslisten. I 1921

ble hun varamedlem i styret, og fra 1924 til 1940 satt hun som styremedlem.

Da planene om regulering av Gjende og vannkraft i Sjøa kom opp, sto hun på dag og natt.

«Hun fungerte nesten alene som en egen pressgruppe. Avisinnlegg, foredrag, fotografier og dikt kom i en strid strøm, og i sakens slutfase tok hun nærkontakt med både statsråder og stortingsfolk. Det er all grunn til å hevde at uten hennes imponerende innsats ville Sjøa og Gjende i dag ligget der som landskapsruiner. Slik ble hun vår første moderne natur- og miljøverner», skriver Bredo Berntsen i sin biografi.



FOTO: GUSTAV BORGEN, NORSK FOLKEMUSEUM



### VERN AV SVALBARD

Mot slutten av 1920-tallet ble vern av Svalbard en stadig viktigere sak for Naturvernforbundet. Det var sendt forslag til nasjonalparker og fredning av forskjellige dyr og planter. Hanna bidro, ivrig og engasjert, som alltid. I 1927 ga hun ut en egen Svalbard-flora. Først i 1973 skulle det bli opprettet nasjonalparker på Svalbard. Men det ble innført alminnelige fredningsbestemmelser i 1928, og to større områder med botaniske verdier ble fredet i 1932.

– Det er ingen tvil om at innsatsen hennes bidro til vern av Svalbard. Derfor har hun fått en elv, en slette og flere vann her oppe oppkalt etter seg, forteller Sandberg Meløy.

I år etter år reiser Hanna rundt i Norge, og det er særlig fjellnaturen som lokker henne. Fra 1921 til 1938 er hun dosent i plantegeografi ved Universitetet i Oslo. Hun publiserer en lang rekke artikler og engasjerer seg i vern av Junkerdalen i Nordland, Tofteholmen i Oslofjorden og mange flere saker som Naturvernforbundet jobber med. I 1943 dør hun etter flere års sykdom.

### INGEN KEISERLIG FROKOST

Men hva var det med keiseren og frokosten? Vi må tilbake til der det startet, til Svalbard-ekspedisjonen i 1907. I Tromsø møter de på keiser Wilhelm II av Tyskland. Fyrst Albert inviterer ham til frokost i sin yacht *Princesse Alice*. Alle som er noe får komme, alle bortsett fra Hanna. Adolf Hoel, som senere skulle bli leder i Naturvernforbundet, forklarer hvorfor: Da det ikke var andre damer til stede, kunne heller ikke Hanna være til stede, står det å lese i Bredo Berntsens bok.

Da Wilhelm II i 1914 lar sine tropper velte inn over det nøytrale Belgia, skriver Hanna like godt brev til ham hvor hun advarer mot slike brudd på folkeretten. Mon tro om hun fortsatt husket den frokosten?

– Hun var helt rå, rett og slett. En magisk dame, sier Sandberg Meløy.

Den 18. februar 2014 er Norges Naturvernforbund 100 år. Vi tar for oss ti år i hvert nummer og forteller deg historier fra forbundets kamp for natur og miljø, fra starten i 1914 og frem til våre dager.

### ORGANISASJON

Navn: Landsforeningen for naturfredning

Seks kretsforeninger: Østlandet, Vestlandet, Rogaland, Surnadal, Nord-Norge (ikke i virksomhet), Trøndelag (ikke i virksomhet 1926-1936)

### VIKTIGE DATOER/ÅRSTALL

**30. januar 1928:** Rogaland kretsforening for naturfredning i Norge stiftes

**10. mai 1928:** Surnadal Naturvern stiftes

### LEDER

**1925-1935:** Oberstløytnant Kristen Gran Gleditsch

### ÆRESMEDLEM

**1925:** Thorbjørn Heyerdahl, tidligere leder i Naturvernforbundet

### MEDLEMSTALL

**1925:** Cirka 300 (alle fire kretsforeninger)

**1935:** Østlandet 239, Vestlandet 80, Rogaland 454, Surnadal cirka 40, Nord-Norge: Ukjent, Trøndelag: Ukjent

### VIKTIGE SAKER

- Fredning av bjørn, havørn og fiskeørn
- Fredning av trær, planter og naturområder
- Fredning av Gjende og Sjoa, nasjonalpark i Jotunheimen
- Nasjonalparker på Svalbard og Bjørnøya
- Naturparker for villrein på Hardangervidda og andre fjellområder

### STORE SEIERE

**1928:** Fredning av Junkerdalen, Nordland, 64 planter, 60 km<sup>2</sup>

**1929:** Fredning av Nordkapp og Hornvika, 2, 75 km<sup>2</sup>

**1930:** Helin nasjonalpark, Oppland fredet som botanisk naturpark, 35 km<sup>2</sup>

**1931:** Fredning av kalksteinsgrottene i Rana, Nordland

**1931:** Botanisk fredning på Svalbard

**1934:** Fredning av Mølen, Buskerud

**1934:** 5-årig bjørnefredning i Gudbrandsdalen, Oppland



*Da jorden lå nyskapt fra Skaperens hånd  
fikk mennesket det hele å styre;  
foruten en sjel blev det også gitt ånd,  
der skjenket det evner så dyre.  
Det kunde da tyde den hellige lov:  
å bruke det hele med lempe,  
men ikke behandle naturen som rov  
og sig selv som en drabelig kjempe.*

Hanna Resvoll-Holmsen, til 25-årsjubileet, 1939

## FOTOKONKURRANSEN - TEMA: VÆR

Ikke så mange bidrag denne gangen, men vinneren har klart å få alle kystens fire årstider løpet av én time) på samme bilde. Godt jobbet! Nå kommer trekkfuglene, og vi vil gjerne se om du har fanget disse best.



**Vinner:** Helge Sunde fra Åsane i Bergen har vært i Rekvika på Kvaløya i Troms. Der fanget han dette kystpanoramaet med alle sorter vær samtidig, med imponerende dybde og trolsk stemning.

### Bli med i fotokonkurransen!

Neste tema: Fugler

Alle premierte får et gavekort fra Naturvernforbundets butikk på 200 kroner.

Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

#### Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10

Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.

- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 24. mai 2013.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2014.

(som ofte kommer i  
e hvem av dere som



**Premiert:** Helge Rosbach fra Oslo har vært nær Norges eneste marine nasjonalpark på Hvaler. Bildet er tatt fra Stokken.



**Premiert:** Kristin Nordli fra Oslo har vært på påsketur i Resdalen i Trollheimen. Snøfullt og solrikt!

# OLJA ELLER LI

Under verdens rikeste fiskefelt ligger 1,3 milliarder fat med olje og gass, som noen av verdens mektigste selskaper vil hente opp. Det skal fem partiledere i overlevelsedrakter gjøre alt de kan for å hindre.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

Ballstad, Lofoten:

En stram eim av fiskeslo driver mot meg som tung usynlig tåke. Jeg går langs kaia på Sjøstrand, mot fiskemottaket der kystfisker Børge Iversen står og sløyer fisken sin. Det er tidlig morgen. Skyene henger tungt over Lofoten, hyller fjell og fjorder inn i et grått slør av kaldt vinterregn. Turister som forviller seg hit i dag får ikke se det turistbrosjyrene lover. Men dette

er også Lofoten. Grått og vått, og folk som venter på en storm. Det er vilt og det er salt, og det renner blod fra nyfanget fisk på ei brygge.

## SELSOM GJENG PÅ FISKETUR

Jeg har reist til Lofoten med det underligste reisefølget du kan tenke deg. Fem partiledere, borgerlige og sosialister, en samling av blått, gult og rødt – men alle sammen vil være grønne. Trine Skei Grande (V), Knut Arild Hareide (KrF),

Ballstad fiskevær, Vestvågøy, Lofoten  
FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN



# VET

Audun Lysbakken (SV), Hanna Marcussen (Miljøpartiet de Grønne) og Bjørnar Moxnes (Rødt). De skal på lofotfiske, være i samme båt, skjære torsketunger, spise skrei og høre folket her oppe snakke rett fra levra om saken som betyr mest akkurat nå. Oljeboring i verdens rikeste fiskefelt, en havets regnskog, hvor havstrømmene pumper myriader av egg, yngel og småfisk mellom holmer og øyer, gjennom Lofoten og Vesterålen og ut på storhavet, nordover. 70 prosent av all



Partiledere på fisketur i Vestfjorden: Audun Lysbakken (SV), Trine Skei Grande (V), Bjørnar Moxnes (Rødt), Knut Arild Hareide (KrF) og Hanna Marcussen (Miljøpartiet de Grønne).

FOTO: BENTE LORENTZEN





Rogn, lever, hoder og slo, alt blir tatt vare på når kystfisker Børge Iversen sløyer skreien sin på fiskemottaket i Ballstad.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN



Dagens fangst. Ferske lofottorsker på ei brygge i et fiskevær, ved et stort hav.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

norsk fisk stammer herfra. Det finnes ikke maken, ikke noe annet sted i verden.

Men under overflaten, langt der nede i dypet ligger det en også annen rikdom. 1,3 milliarder fat med olje og gass. Kanskje mer. Til høsten kan saken komme opp i Stortinget.

#### DRO UT FØR STORMEN

Børge Iversen kapper hodet av en torsk,

snitter buken og sorterer lever og nyrer i ulike kar, raskere enn du ordner klesvasken til ungene dine. Det er som kniven går av seg selv, fingrene finner lett de ulike innvollene, han kunne gjort det med bind for øynene. I førti år har han hentet opp sin del av rikdommen fra havet utenfor her, fra Røstbanken og Moskenesgrunnen.

– Noen tror at vi kystfiskere er mot all



Børge Iversen dro ut midt på natta for å bringe fangsten

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

oljeutvinning. Det er vi ikke. Olje må vi ha. Jeg er enig i at vi skal ha oljeutvinning i Nordsjøen.

Utenfor blåser det opp. Det er meldt liten storm ute på havet, derfor dro Iversen ut i natt for å bringe fangsten i havn i tide. Bølgehøyde på fem-seks meter er ikke å spøke med. Nå har han fem hundre ferske torsk som han har trukket opp av havet i sin egen båt, akkurat som folk her



trygt i havn i Ballstad før stormen. Havet belønnet ham med fem hundre ferske lofottorsker, blant dem denne sværingen på 20 kilo.

har gjort i hundrevis av år. Det gjør ham ikke rik, men han er alene på båten. Selv om fiskeprisene er lave klager han ikke. Fortjenesten er bra.

#### – SAMEKSISTENS UMULIG

– Seismikken er verst. Når de leter etter olje skyter de ned i vannet med kanoner som skremmer bort fisken og dreper yngelen. Da de holdt på med dette i fjor ble vi

betalt for å ligge på land. Det var ikke fisk å få. Det kan ikke være bra å holde på sånn i verdens rikeste fiskefelt, sier Iversen.

Nå frykter han hva oljeindustrien kan gjøre med området. Slipper oljebransjen til, kommer utbyggingene til å bli svære. Og det kan være mer olje der enn hva Oljedirektoratet har anslått. Statoil tror det.

– Sameksistens er umulig. Sokkelen er smal, og aktiviteten er stor. Det er ikke

plass til både oljerigger og fiskefartøy der ute. Området er for lite, sier Iversen.

#### RIKT HAV

En truck kommer kjørende med et nytt kar, breddfullt av torsk, som den skyller plaskende ned i kummen hvor Iversen står klar med kniven. Snart svever fiskehoder, rogn, lever og slo gjennom luften, hvert til sitt kar. Alt skal brukes. Hodene

blir tørket og sendt til Nigeria og Japan, leveren blir til tran, rognen blir kaviar og sloet blir malt til fiskemel.

Fiskemottaket her er ganske nytt. Troen på en god framtid har fått Nic. Haug AS til å satse i Ballstad. Her produserer de saltfisk, tørrfisk og klippfisk. Noe selges i Norge, noe går til utlandet. Men fremtiden blir ikke god hvis oljeindustrien får viljen sin, det tror ikke Iversen.

– Fiskerinæringen har en stor fremtid her oppe. Mat må vi ha, og havet er rikt. Det kan forsyne oss med fisk, i generasjon etter generasjon. Men åpner de for oljeutvinning, blir det en katastrofe for fiskenæringen, sier Iversen, som også er lokalpolitiker for Arbeiderpartiet.

– Nei, jeg er ikke enig med partiet mitt i denne saken. Jeg har sagt dem hva jeg mener, men har ikke blitt hørt.

### **POLITIKERE PÅ TUR**

Vi kjører fra Sjørstrand og følger Europavei 10 lenger inn på Vestvågøy. Det er Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og Folkeaksjonen mot oljeboring som har invitert politikerne hit. De vil at lederne i partiene som er mot oljeboring skal få se og oppleve Lofoten på en måte de aldri har gjort før.

– Vi har invitert dere med på lofotfiske for å gi dere inspirasjon i kampen mot oljeboring. Året som kommer vil bli kjempeviktig for denne saken. Derfor vil vi vise dere de unike verdiene her oppe, slik at dere skal få lyst til å stå på videre,

sier Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet.

### **REISELIV OG OLJE**

Men akkurat nå ser det ikke bra ut. Stormen har rørt opp havet, og nå går bølgene høyt der ute, særlig på utsiden. Skal politikerne komme ut på havet, må det bli på innsiden, i Vestfjorden. Det blir gjort endringer i programmet, og vi stanser på vikingmuseet i Borg i påvente av at havet skal roe seg. Det lå et høvdingsete her i vikingtiden. Også da levde de av fiske. Båtene og redskapene er annerledes nå, men krokene ligner, og det er stadig den samme kilden dagens fiskere øser av. Og slik vil gjerne den voksende reiselivsnæringen at det fortsatt skal være. Tallet på overnattinger har økt med over 20 prosent de siste ti årene. Mange nye arbeidsplasser er skapt.

I fjor kom det femten tusen cruiseturister bare hit til Vikingmuseet. Turistene kommer til Lofoten for å oppleve ren og storslått natur. I det bildet passer ikke oljerigger, tankskip og tankanlegg, mener markedsjef Ole Martin Hammer i Lofotr Vikingmuseum.

– Oljeboring vil svekke Lofoten som produkt, sier han.

### **– DET ER MAKTA SOM RÅR**

Hammer forteller at folk i Lofoten begynner å bli trøtte av saken. Det har vart så lenge.

Områdene utenfor Røst, Nordland 6,



Én enslig sei var alt Trine Skei Grande, Audun Lysbakken og Knut Arild Hareide fikk på fisketuren.

FOTO: BENTE LORENTZEN

ble utredet allerede tidlig på 90-tallet. Resultatet var svært lovende. I 1994 ble deler av området åpnet og to utvinnings-tillatelser ble delt ut. I 2000 boret Statoil den første letebrønningen, like sør-vest for Røst. Den var tørr. Året etter ville Norsk Hydro prøve seg, men boringen ble stanset fordi Bellona klagde og regjeringen Bondevik satt foten ned. Siden har oljenæringen presset på. I 2010 satt den rødgrønne regjeringen saken på vent og bestilte mer kunnskap.

– Tidligere var store deler av befolkningen her motstandere av oljeboring. Nå er de mer apatiske. Folk tror ikke på løftene om mange nye arbeidsplasser, men flere er nå villige til å akseptere en utbygging. Det har vært sagt nei flere ganger før, men det nytter visst ikke. Det er makta som rår. Det er ikke vi, men de der nede på Karl Johan som bestemmer, sier Hammer.

### **SAKEN VINNES I REGJERING**

Vi setter oss i bilene og legger kursen mot Nusfjord. Veien tar oss over Flakstadøya, forbi Storvatnet, der mektige fjell strekker skarpe takker mot himmelen. Det er villere her inne, mer snø i fjellene. Jeg sitter i samme bil som Trine Skei Grande. Venstre ruster nå til valgkamp for å velte regjeringen og stable et borgerlig samarbeid på beina, med Erna Solberg (H) som statsminister. Der vil Skei Grande være med, og går det som meningsmålingene sier, er sjansen stor for at det er en fremtidig minister jeg reiser sammen med. Men kan Skei Grande garantere et oljefritt Lofoten? Både Høyre og Fremskrittspartiet er for oljeboring, og sammen med Arbeiderpartiet har de et klart flertall for oljeboring.

– Venstre og KrF hindret oljeboring da



Folkemøte på Ballstad ungdomshus. Nesten to hundre møtte opp for å høre partiledernes appeller mot oljeboring i Lofoten.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN





Trine Skei Grande på lofotfiske i Vestfjorden. Skei Grande vil i regjering for å stanse oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja.  
FOTO: BENTE LORENTZEN

vi satt i regjering i 2003, og SV og SP har stoppet det i den rødgrønne regjeringen, så det har vært hindret til nå. Jeg tror det er mulig å vinne igjen, sier Skei Grande.

– Denne saken må man i regjering for å stanse. På Stortinget er det flertall for oljeboring. Jeg vil heller sitte i en regjering som sier nei til oljeboring, enn å sitte utenfor en regjering som sier ja, sier Skei Grande.

### I SAMME BÅT

Nusfjord er som et museum. En liten husklynge ved en trang fjord omkranset av høye fjell, akkurat som så mange andre steder i Lofoten. Her er det landhandleri, rorbuer, fiskebåter og et gammelt trandamperi. Ved brygga ligger båten «Elltor» klar for å bringe partilederne ut på havet. Skipperen mener det er forsvarlig å dra ut i Vestfjorden. Natur & miljø får ikke være med, for når politikere, miljølederne, mannskapet og Dagbladet er ombord, er det ikke plass til flere. Men

jeg knipser noen bilder av dem før de går ut, der de står og smiler, iført overlevelsesdrakter, i samme båt. Og ute på havet stormer det. Det er ikke noe dårlig bilde på oppgaven denne gjengen har fremfor seg. Kanskje er også dagens fangst et bilde på hvor vanskelig det vil bli å vinne denne saken. De kommer tilbake med én fisk, en enslig sei, knapt nok til lunsj for en av dem.

– Jeg satte stor pris på å komme hit med de andre partiene. Det viser at vi står sammen i en bred allianse for et oljefritt Lofoten, sier Knut Arild Hareide.

– Dette var fantastisk. Det var veldig inspirerende å komme sammen på tvers av politiske skillelinjer i en sak som er så viktig. Dette skal vi vinne, sier Lysbakken.

### FOLKEMØTE PÅ BALLSTAD

Før jeg forlater Lofoten er det folkemøte på Ballstad ungdomshus. Det surrer i stemmer, på kjøkkenet stekes det fiskekaker, flere journalister fra lokalpressen har

kommet. Her er fiskere, politikere, folk fra næringslivet og andre interesserte. Oljebørsen er representert ved LoVe Petro. Det viser seg snart at det er satt frem altfor få stoler. Da møtet begynner er det helt fullt, folk må stå langs veggene, og før det er slutt har mange av dem sagt sin hjertens mening. Noen få er for, de fleste er mot.

Nede i folkemengden får jeg øye på kystfisker Børge Iversen, og jeg er straks tilbake på kaia i Sjøstrand der han stolt viser frem den største torsken han tok i natt. En tjue kilos skrei, halt opp av dypet, rensert og gjort klar. I bakgrunnen kneiser fjell som tar pusten fra deg – fjorder, øyer og sund – og utenfor der igjen selve storhavet, hvor mektige havstrømmer rår.

Det er dette bildet vi har av Lofoten. Er det verdt nok til at 1,3 milliarder fat olje og gass skal bli liggende under havbunnen? Svaret får du trolig etter valget til høsten.

# VÅR OLJE O...

Olje står for drøye 40 prosent av verdens energiforbruk. Kull står for like mye. Dette er ressurser som det har tatt millioner av år for jorda å skape. Nå svir vi dem av i løpet av en hundreårsperiode.

**Tekst:** KRISTIAN S. AAS  
ka@naturvernforbundet.no

Verdens politikere har tatt på seg et mål om å holde temperaturstigningen på jorda under 2 grader. Ifølge forskere tilknyttet FNs klimapanel kan vi slippe ut 565 gigatonn med karbondioksid i lufta, og fortsatt ha et håp om å klare det målet. Med dagens utslipp, og gjeldende utslippsvekst, vil det ta 16 år.

## – OLJEN ER UNDER BAKKEN, MEN LIKEVEL TATT OPP

Den kjente journalisten og miljøforkjemperen Bill McKibben leder organisasjonen 350.org, som kjemper for å redusere karbondioksidnivået i lufta til 350 milliarder, den konsentrasjonen som forskere mener representerer en trygghet for at klimaendringene ikke skal komme ut av kontroll. I dag er det på 396. McKibben skrev i 2012 en artikkel i magasinet Rolling Stone, der han presenterte det «mest skremmende tallet om klima», som han selv sa det: 2795 gigatonn. Det er den mengden karbondioksid som vil slippe ut hvis vi brenner all olje, gass og kull som allerede er oppdaget. Vi har altså allerede



FOTO: EVAN DERICKSON/WIKIMEDIA COMMONS

Journalisten og miljøforkjemperen Bill McKibben mener at fire femdeler av den fossile energien som allerede er funnet må forbli i bakken.

funnet fem ganger mer olje, gass og kull enn det vi kan bruke hvis klimaet ikke skal løpe løpsk.

– Ja, dette kullet og denne oljen er fortsatt teknisk sett under bakken. Men økonomisk sett er det tatt opp. Det er reflektert i aksjekurser, selskaper låner penger med disse ressursene som sikkerhet, nasjoner baserer sine budsjetter på forventet avkastning av denne oljen, gassen og kullet. Det forklarer hvorfor store oljeselskaper kjemper så hardt for å unngå reguleringer av karbondioksid. Disse reservene er deres egenkapital, de verdien som gir selskapene deres sin verdi, skrev McKibben.

## – HELT UNIKT

Fire femdeler av olje, gass og kull som

allerede er oppdaget, må altså enten bli i jorda, eller utnyttes på en måte som ikke gir utslipp. Hvorfor skal vi da starte oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, i de områdene som Havforskningsinstituttet beskriver slik:

«Lofotområdet er et helt unikt område på grunn av kombinasjonen av stabile og næringsrike hav- og kyststrømmer som kommer opp fra dypet og blandes på grunt vann mellom mange øyer. Her skapes grunnlag for en stor biologisk produksjon fra ørsmå planteplankton til store fiskebestander, sjøfugl, hval og mennesker. Alt satt inn i en storslått ramme av bratte fjell, smale sund og idylliske fiskevær.»

Ifølge Havforskningsinstituttet passerer 70 prosent av fiskeressursene i Norskehavet og Barentshavet områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja i de mest kritiske, tidlige livsfasene når fiskeegg, fiskelarve og yngel er konsentrert i de øvre lag av sjøen.

## MOT OLJEBORING PÅ GRUNN AV ØKONOMI

Da er det naturlig at miljøvernere og fiskere er mot oljeboring. Men politisk redaktør Sofie Mathiassen i Dagens Næringsliv, som ofte har vært positiv til oljenæringen, vil heller ikke åpne områdene nå.

«Veksten i aktiviteten i oljesektoren er så sterk at den skaper problemer for både oljeindustrien og leverandørene. (...) Hverken norsk økonomi eller oljeindustrien trenger høyere aktivitetnivå. Hvorfor skal vi da krangle om Lofoten nå?» skrev hun i mars. Eivind Reiten, tidligere olje- og energiminister, styreleder i StatoilHydro og konsernsjef

# G VÅR MAKT



i Hydro, mener også at oljen bør bli liggende av økonomiske hensyn.

Men olje- og energiminister Ola Borten Moe mener argumentene om klima, fiskeressurser, miljø og høy aktivitet i oljesektoren ikke holder. Til tross for at både Klima- og forurensningsdirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning og Havforskningsinstituttet går mot åpning, sier statsråden:

– Etter min mening bekrefter de studiene som er gjort at det ikke er særlige miljømessige forhold som tilsier at vi ikke kan ha petroleumsvirksomhet i området.

Hans eget fagdirektorat, Oljedirektoratet, anbefaler også åpning.

## KAN GI OLJESTOPP

Norge skal redusere sine utslipp av klimagasser med 30 prosent innen 2020, ifølge klimamålene vi har meldt inn til FN. To tredeler av kuttene i utslippene skal tas i Norge, ifølge klimaforliket på Stortinget. Olje- og gassvirksomheten er den største utslippsskilden i Norge, og da regnes bare utslippene fra produksjonen av oljen og gassen. Utslippene ved bruken, som er langt høyere, tilskrives det landet der energiressursen brukes. EU har nå skissert et mål om 40 prosents kutt i utslippene innen 2030, og FNs klimapanel mener de globale utslippene må reduseres med 85 prosent innen 2050 for at vi skal unngå en global oppvarming på mer enn to grader. Hvis disse utslippsmålne blir fulgt opp, vil det kunne bli dårlig business å sette fornybare fiskeressurser på spill for å utvinne olje som ingen bør bruke.

# SLIK SKAL LOFOTEN REDDES

Den norske miljøbevegelsen står sammen for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja. Men hvordan stanser man egentlig oljebransjen, når den har flertallet på Stortinget i ryggen? Vi ba miljøorganisasjonene komme med oppskriften.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no



## Silje Lundberg, leder i Natur og Ungdom

– Det viktigste er å sørge for et bredt folkelig engasjement, særlig i Nord-Norge, men også ellers i landet. Dette er ikke en sak man vinner med å skrive høringsuttalelser. Snakk med alle du kjenner, venner, foreldre, barnebarn og kollegaer på jobben! Denne saken avgjøres nå, og vi skal vinne den!

FOTO: NATUR OG UNGDOM



## Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet

– Ved å mobilisere folk til kamp for disse områdene. Vi skal synliggjøre den store folkelige motstanden mot oljeboring i vårt felles matfat. Vi så det store engasjementet i befolkningen i februar, da det ble brent varder for et oljefritt Lofoten nærmere 100 steder i Norge. I tiden som kommer skal vi mobilisere bredt, så vi vinner denne saken en gang for alle.

FOTO: ÅSA MARIA MIKKELSEN



## Nina Jensen, generalsekretær i WWF Norge

– Vi må synliggjøre hvor verdifullt området er, bygge stolthet til de viktige næringene som har bygget kysten vår gjennom århundrer, og vise at området vil blomstre mer uten olje hvis man satser riktig. Dette dreier seg om å bygge evigvarende verdiskaping og arbeidsplasser fra natur i ypperste verdensklasse, bærekraftige fiskerier og blomstrende turisme.

FOTO: WWF NORGE



## Sigurd Enge, rådgiver i Bellona

– Noe av det viktigste er å omsette havforskernes konklusjoner til et språk som alle forstår. Vi må vise hvordan de unike og ekstremt produktive områdene fungerer, hvilken risiko petroleumsvirksomhet innebærer og hva den kan føre til. Bellona kommuniserer ikke bare med meningsfeller, det er tvilerne og de som ikke har tenkt så mye på saken som skal overbevises. Vi støtter den lokale motstanden og jobber aktivt med politikere og byråkrati. Det er til syvende og sist de som skal vedta og gjennomføre politiske beslutninger.

FOTO: BELLONA



## Truls Gulowsen, leder Greenpeace

– Oppskriften er enkel. Dette er områder som skal reddes, og da må vi ha varig vern. Hvordan skal vi oppnå det? Nå er vi i den heldige situasjonen at det er stortingsvalg i år. Da må folk stemme på partier som ønsker å verne Lofoten, og det er stort sett alle, unntatt H-Ap-Frp-alliansen. Og så må folk si fra til alle vennene sine.

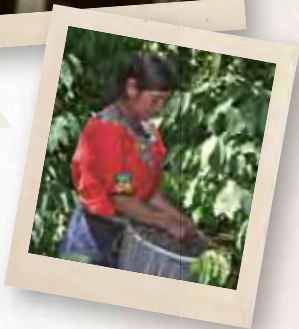
FOTO: GREENPEACE



# FRIELE FAIRTRADE KAFFE

er laget av de beste kaffebønnene fra Fedecocaguas kooperativer i Guatemala. Kaffen dyrkes under skygge-trær i bratte terreng opptil 2000 moh. Dette gir en lang modningsprosess som, i kombinasjon med et vulkansk jordsmonn og måneder med regntid, hever kvaliteten og setter en ekstra spiss på smaken. Resultatet er en fyldig og frisk kaffe med meget god syrlighet, som kan minne om mørk sjokolade, mandel og sitrus.

..... [www.friele.no](http://www.friele.no) .....



En fruktig, RUND & frisk kaffe, som passer til enhver anledning.



# MEDLEMSBUTIKKEN

[www.naturvernbutikken.no](http://www.naturvernbutikken.no)

Du får rabatt ved kjøp av varer i medlemsbutikken og støtter Naturvernforbundet.

## Fuglene setter pris på at du tilbyr dem et trygt og godt hjem



185,-

Fuglekrukke spurv

### Hvorfor fuglekasser?

- hjelpe småfugl i tilbakegang
- hyggelig familieaktivitet
- kjekt å studere hekking
- fuglene tar mygg og insekter

Fuglekrukke meis naturell, plass for beplantning på tak

185,-



150,-

Fuglekasse byggesett av furu, velg mellom meis eller stær



290,-

Fuglevilla med glasurtak

Lyst til å lære et nytt språk i vår?

Fuglesang CD med artsliste, 197 arter. Klassiker!

230,-



255,-

Fuglesang CD med forklaringer, vørsangen til 48 arter

Fuglesangbok med lydavspliller, 150 arter med omtale og bilder

360,-





## Fugler plakat

VÅRTILBUD

**99,-**

100x70 cm


**VAKKERT  
PÅ VEGGEN!**

**Stort utvalg  
flotte arts-  
plakater i  
nettbutikken**

Scan QR-koden og finn over 200 produkter i medlemsbutikken



## BESTILLING

 **Naturvernforbundet**

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Porto og ekspedisjonsgebyr 84,- ved kupongbestilling.

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA <input type="checkbox"/> NEI <input type="checkbox"/>		E-POST (valgfritt)	

Jeg bestiller  Fugler plakat à kr. 99,-

ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN

Sendes til Norges Naturvernforbund Salgsavdelingen, P.A. Heuchsgate 27, 3770 Kragerø.  
Kundetelefon: 940 02 300. Epost: salg@naturvernforbundet.no



# Bli fast giver

Som Naturvenn (fast giver) er du en utrolig viktig støttespiller og bidrar til å sikre langsiktig planlegging av arbeidet for natur og miljø.

**Send SMS med NATURVENN til 2377**  
Vi sender deg informasjon i posten



Foto: Bente Lorentzen

**Send SMS med kodeord NATURVENN til 2377**

Vi sender deg informasjon i posten

Les mer på [www.naturvernforbundet.no/naturvenn](http://www.naturvernforbundet.no/naturvenn) eller du kan kontakte oss på e-post [giver@naturvernforbundet.no](mailto:giver@naturvernforbundet.no)





# DEMONSTRERTE MOT DUMPING

Aksjonister fra Naturvernforbundet, Norske Samers Riksforbund og Miljøpartiet de Grønne aksjonerte utenfor rådhuset i Kvalsund i forbindelse med et møte om Nussir-utbyggingen.

Firmaet Nussir ASA har søkt om tillatelse til å etablere en kobbergruve ved Repparfjorden i Finnmark. De ønsker å deponere overskuddsmassen i fjorden, som er en nasjonal laksefjord med store fiskeressurser og naturverdier. Etter at regjeringen la frem sin mineralstrategi, mener de å ha gode kort på hånden.

– Vi er svært optimistiske. Det har og-

så vært tilsvarende drift i Repparfjorden tidligere og flere undersøkelser i etterkant som konkluderer med det samme: Dette er miljømessig forsvarlig. Vi tar denne befaringen som et tydelig signal på at det kommer en avklaring som blir god for oss, sier Nussir-sjef Øystein Rushfeldt til Teknisk Ukeblad.

Aksjonistene er imidlertid ikke enige i at utbyggingen er forsvarlig.

– Det er snakk om dumping av farlige miljøgifter i en nasjonal laksefjord, sier aksjonist Fabrice Caline til Finnmark Dagblad.

De mener at kobberdrift med sjødeponi fortrenger fisk. Mat er et grunnbehov, mens mineraler ikke er det, skriver aksjonistene.

«Mineralstrategien åpner for at Nussir får dumpe 2 millioner tonn giftig, kjemikalie- og tungmetallholdig gruveavfall



Aksjonistene Fabrice Caline, Annie Henriksen og Marion Palmer vil heller ha torsk og laks enn kobberavfall i Repparfjorden.

FOTO: BASIA GŁOWACKA

i Repparfjorden, en nasjonal laksefjord. Norge vil havne på jumboplass når det gjelder miljø, langt bak mange land vi liker å kalle u-land», skriver aksjonistene.

## Protestskilt på fjorden

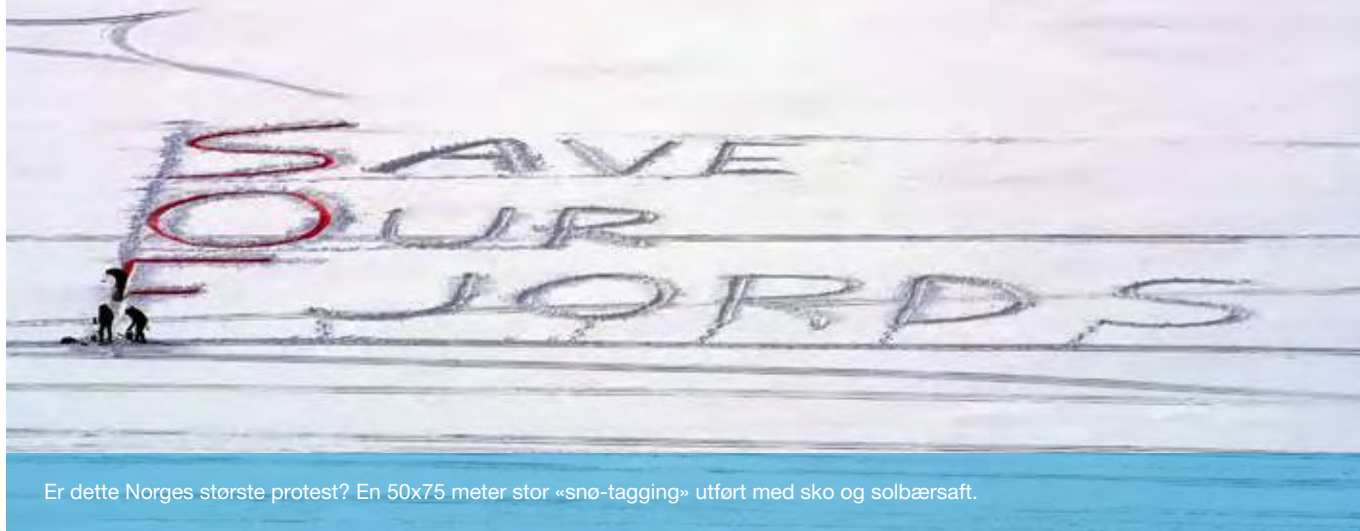
Naturvernforbundet og Folkeaksjonen mot giftutslipp i Bøkfjorden har i påsken brukt 30 liter solbærsaft til å lage Norges største protestskilt på sjøen. Skiltet har allerede fått mye oppmerksomhet fra forbipasserende og på Facebook.

Skiltet er laget som gigantiske bok-

staver i snøen på fjordisen på Langfjorden slik at de vises godt fra området rundt. De tre forbokstavene «SOF» er 15 meter høye, og farget dyprøde med miljøvennlig solbærsaft. På to skilt ved utkjøringen forklares hensikten på norsk og engelsk – det siste myntet på

hurtigruteturister som hver dag stopper der på sin korte sightseeing i kommunen.

Gunnar Reinholdtsen fra Naturvernforbundet, Bernt Nilsen fra Folkeaksjonen og gode medhjelpere trakk et flere timer for å lage skiltet.



Er dette Norges største protest? En 50x75 meter stor «snø-tagging» utført med sko og solbærsaft.



Høgskolen i Telemark



# STUDÉR NATUR OG MILJØ I BØ

## ÅRSSTUDIUM

- NATUR OG MILJØ
- NATURFAG (NETTBASERT)

## BACHELORSTUDIUM

- ØKOLOGI OG NATURRESSURSER
- FORURENSING OG MILJØ
- NATUR, MILJØ OG FRILUFTSLIV

## MASTER- OG DOKTORGRADSSTUDIUM

- NATUR-, HELSE- OG MILJØVERN, MASTER
- ØKOLOGI, PH.D.

*Veien til sterkere opplevelser...*

**WWW.HIT.NO**



# NIGERIAS ØDELAGTE MATFAT

Erling Solvang fra Naturvernforbundet i Nordland skuer utover de tidligere fiskeområdene i Bodo. Det er mer enn fire år siden det mest ødeleggende utslippet, og ryddingen har ikke startet engang.

FOTO: HELGA LERKELUND



– Tenk hvis det skjer et oljeutslipp i Lofoten, så damene må koke frossen-fisk, mens mennene sitter arbeidsledige på pub og drikker opp trygda si. Det kan skje, sier fylkesleder Erling Solvang i Naturvernforbundet i Nordland.

**Tekst:** KRISTIAN S. AAS  
ka@naturvernforbundet.no

Han har, sammen med Naturvernforbundets internasjonale avdeling, vært i Niger-deltaet i Nigeria og sett på konsekvensene av det som kanskje er verdens største oljekatastrofe.

– Det er skremmende å se hvordan oljeindustrien har ødelagt levekårene for folk i Ogoniland. Jordsmonnet er forurenset i en dybde av fem meter. Ingenting kan vokse der, og det er ikke lenger mulig å drive fiske i de tidligere artsrike brakkvannsområdene i Nigerdeltaet, forteller Solvang.

## FRA BODO TIL BODØ

Forurensningen i Ogoniland stammer fra mer enn 50 års oljevirkosomhet, men lekkasjen i 2008 og 2009 var den mest alvorlige. Oljeselskapet Shell driver utvinning i området og eier rørledningen som sprang lekk, men har ennå ikke gjort seriøse forsøk på opprydding. Flere steder lekker rørledningen fortsatt. Befolkningen er fratatt hele sitt næringsgrunnlag.

– Shell ble dømt før jul, i nederlandsk rett, til å gjøre noe opprydding, en dom de har anket. Men skal man rydde opp hele dette området vil regningen komme på tusenvis av milliarder kroner. Nå må de begynne med å tette de lekkasjene som gjør at det fortsatt renner olje ut i området, sier Solvang.

Han legger ikke skjul på at skrekks scenariet er et lignende utslipp midt i Norges matfat: fiskeområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Denne delen av Nigeria har fått sitt matfat ødelagt, og kjenner konsekvensene bedre enn noen.

– Derfor vil vi starte et venns-kapsprosjekt mellom Lofoten/Vesterålen/Senja og Ogoniland. De første forsøkene på dette blir i august, da seks ungdommer fra Nigeria kommer til Lofoten sammen med

Raftoprisvinner Nnimmo Bassey, som kommer fra Nigeria og har arbeidet mye med oljeforurensning i Niger-deltaet, sier Solvang.

## HODERYSTENDE

Befolkningen i Bodo og andre byer i Ogoniland som Solvang besøkte ristet på hodet over norske planer om oljeutvinning midt i de rikeste fiskeområdene i Norge.

– De rister spesielt på hodet over politiske uttalelser om at vi må utvinne denne oljen for å skaffe energi til den fattige delen av verden. Selv oljeutvinningen i fattige land kommer ikke den fattige delen av befolkningen til gode. Hvorfor skal da oljeutvinning i Norge gjøre det? spør Solvang.

Han spør også om klimakonsekvensene.

– I andre land diskuteres det hvilken olje som skal ligge igjen i bakken for å hindre klimaendringer, mens i Norge vil man åpne de rikeste fiskeområdene for oljeutvinning. Nær 80 prosent av den fossile energien vi kjenner til i dag må bli værende i jorda for å nå klimamålene, sier Solvang.



Tønsberg.

## Varder mot olje

Lørdag 23. februar ble det tent varder over hele landet for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja. Her kan du se noen av bålene, som lyste opp over 80 steder over hele landet.

Vardebrenningen samlet 100 mennesker på Fløyen i Bergen, 20 i Steigen, 50 på Andenes, 50 i Bærum, 50 i Stavanger og hele 150 i Tromsø.



Bergen.



Oslo.

# VERKTØYKA

Naturvernforbundet åpnet i dag Norges første nettsted for miljøjuss. På [www.miljøjuss.no](http://www.miljøjuss.no) finner du kraftfulle juridiske verktøy du kan bruke i kampen for natur og miljø.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvernforbundet.no

Miljøjuss.no ble åpnet under et seminar på Miljøhuset G9 i Oslo i dag.

– I 1910 fikk Norge sin første naturvernlov. Den har blitt utviklet og fornyet, og i 2009 fikk vi naturmangfoldloven. Vi har også fått kjempet frem andre lover som kan begrense det menneskelige fotavtrykket på kloden. Det er helt avgjørende viktig for oss som slåss for å ta vare på norsk natur, sa Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet.

Statssekretær Ellen Øseth i Miljøverndepartementet fikk æren å foreta selve åpningen av nettstedet. Det ble gjort ved hjelp av noen enkle tastetrykk.

– Mange miljøvernere har imponerende god miljøkunnskap, men det er behov for en opprusting av den juridiske kunnskapen. Denne siden kan bidra til et bedre juridisk pådriv i miljøsakene, sa Øseth.

### UBRUKT SPRENGSTOFF

Professor Beate Sjøfjell fra juridisk fakultet i Oslo ønsket nettsiden velkommen. Hun mener det finnes store ubrukte mu-

## Lærer ungdommen energisparing

**At Norge ikke er verdensmester på energisparing i bygg, vet vi fra før. Nå har Natur og Ungdom (NU) fått tadsjiskisk hjelp til å gjennomgå kontorets energibruk.**

– Dette er en sjanse for meg til å bruke min erfaring fra Tadsjikistan, og lære NU hvordan de skal spare energi. NU har lite kompetanse på det, sier Anton Timosjenko. Han jobber vanligvis i miljø-

organisasjonen Little Earth i Dusjanbe i Tadsjikistan, men er dette året utvekslet til Naturvernforbundet.

– Første gang jeg var på NU-kontoret kjente jeg hvor kaldt det var, selv om de hadde tre eller fire panelovner på. Nå skal vi måle energieffektiviteten, finne lekkasjer, termofotografere bygget og diskutere med NUs energigruppe hva vi skal gjøre, sier Timosjenko.

Embla Helle Nerland i NUs sentralsty-

re forteller at de planlegger å jobbe mer med praktisk energieffektivisering.

– Og det er det han kan mest om. Så vi er glad for å lære av ham, sier Nerland.

Timosjenko tror han kan hjelpe NU til å spare en god del penger.

– Jeg fikk se strømrregningen deres. De bruker 3000 kilowattimer på en måned. Hjemme i Tadsjikistan bruker jeg 200, forteller Timosjenko.

# ASSE FOR MILJØKAMP PÅ NETT

ligheter til å vinne miljøsaker i miljølovgivningen vi har.

– Det ligger sprengstoff av potensial i lovverket, men det tas ikke i bruk. Velg ut noen prinsipielt viktige saker og kjør dem gjennom rettsvesenet. Naturmangfoldloven og andre miljølover brukes ikke etter intensjonen. Vi trenger flere miljøsaker i retten, sa Sjøfjell.

## POLITIKK, IKKE JUSS

Generalsekretær Maren Esmark i Naturvernforbundet påpekte at det ofte er politikken og ikke jussen som veier tyngst når viktige saker skal avgjøres. Som eksempel brukte hun Miljøverndepartementets ferse godkjenning av utbygging i en slåtting full av verdifullt mangfold på Toten.

– Denne saken tapte vi fordi det er



Statssekretær Ellen Øseth i Miljøverndepartementet åpnet Naturvernforbundets nye nettsted om miljøjuss.  
FOTO: KRISTIAN S. AAS

valgkamp. Denne saken viser at det er politikken og ikke jussen som bestemmer, sa Esmark.

– Det er en revolusjon at prinsipper

om føre var, bruk av best mulig teknologi og at forurenser skal betale har kommet inn i norsk lovverk. Nå må vi sørge for at de blir brukt, sa hun.

## Naturvernforbundets samarbeidspartnere:



Les mer om samarbeid og våre støttespillere på [www.naturvernforbundet.no/stottespillere](http://www.naturvernforbundet.no/stottespillere)



## «Toget taper terreng»



FOTO: PHIBOZMAN MICRO

En utbygging til høyhastighetstog, som for eksempel franske TGV (bildet), vil gi færre stoppesteder og mer sentralisering, mener artikkelforfatteren.

### En kommentar til artikkel med samme tittel i N&M nr. 1/2013.

Før jeg går videre: la meg presisere at i utgangspunktet er jeg tog-fan. Har reist tog siden 1933. Med unntak av Ofotbanen har jeg trafikkert alle jernbanestrekninger i landet, pluss en del nå nedlagte. Likevel må jeg bare innse at togets muligheter for å erstatte bilen er beskjeden. Rett og slett på grunn av Norges særpregede natur, og derfor også bosettingsmønster.

Det er mange år siden jeg var yrkesaktiv planlegger, og sitter derfor ikke per i dag inne med eksakte data. Men den yngre garde, som er mer drevne i internettbruk enn meg, kan sikkert uten store problemer finne dem. Jeg skulle anta at Norge fortsatt er det land i verden som uten sammenlikning har flest kilometer jernbane per innbygger. Samtidig tar skinnegående transportmidler bare en høyest beskjeden del av persontrafikken, målt i passasjerkilometer. Det må være slik, for det går ikke tog i rimelig avstand til der folk skal. Toget er et suverent transportmiddel mellom bysentre. Men der stopper fordelene.

Jeg bor på det togtette Østlandet, 10 kilometer fra Hamar, og pendlet med tog til Oslo i 20 år. Men skal jeg ha med meg

litt tung bagasje og/eller besøke folk for eksempel på Bøler, så er det selv i dag med heller kort reisetid på toget, raskere å ta bil. Og om vi er to, også billigere. Selve togreisen er mye mer behagelig enn å kjøre bil. Særlig på vinterføre. Men du skal først laste bagasjen/varene inn i bilen, finne parkeringsplass i Hamar (og betale den). Så er det å bære bagasjen til stasjon og tog. Ved Oslo S er det samme prosedyre over til T-banen. Og endelig taxi til adressen på Bøler.

Bor du eksempelvis i Ålesund eller Tromsø er ikke jernbane et reelt alternativ i det hele tatt. Og skal du på hytta eller liknende, så er bil det eneste praktisk mulige framkomstmiddel. Det kan vi tydelig observere her på Hedmarken. Fredag og søndag har vi trafikkork. Ironisk nok fordi folk skal «ut i naturen». Hverken dobbeltspor eller høyhastighetstog vil kunne redusere denne trafikken.

Økt hastighet vil derimot kunne ta mer av trafikken mellom byer med jernbanestasjoner, og slik sett redusere antall flyreiser. Men økt hastighet krever samtidig store inngrep i naturen. Ta utgangspunkt i forsidebildet, nr. 1/2013. Tenk deg sportet bygd ut til en kurvatur for eksempelvis

300 km/t. For ikke å snakke om bygging av dobbeltspor...

Videre vil slik utbygging nærmest kreve en ny omgang reduksjon i antall stoppesteder. Stans koster tid, noe som igjen vil forsterke sentraliseringen av landets bosettingsmønster. Vi kan igjen bruke Hedmarken som eksempel: Jernbaneverket/NSB foreslår å legge ned Tangen stasjon. Tangen er det eneste området syd for Moelv som tåler storstilt utbygging uten å rasere gode matjordarealer. Implisitt i forslaget ligger derfor en forutsetning om økt utbyggingspress på Hamar, Stange og Brumunddal, som alle ligger omkranset av landets biologisk sett mest produktive jord. Vi bør med andre ord være klar over at satsing på jernbane også har en kostnadsside i form av tapte naturressurser.

Og hvor mye gevinst gir det i form av redusert biltrafikk? Om vi regner, helt urealistisk, at vi kan oppnå en vekst i jernbanetrafikken på 300 prosent, altså en tredobling, vil det kanskje kunne halvere flytrafikken. Men noen utslagsgivende endring i biltrafikken vil det ikke gi. Dessverre.

**Røyne Kyllingstad**

# Rødrever er ikke skutt til ingen nytte

**Et leserinnlegg av Arnt Støme med kritikk av forsknings- og forvaltningsprosjektet "Fjellrev i Finnmark" kom på trykk i Natur og Miljø nr 1-2013.**

Universitetet i Tromsø har det faglige ansvaret for dette prosjektet hvor en representant for Naturvernforbundet sitter i referansegruppa. Vi ønsker derfor å gi noen oppklarende kommentarer til de delene av kritikken som angår tiltak og resultater i prosjektet.

## TILTAK NYTTER

Innlegget setter spørsmålsteget ved nytten av det uttaket av rødrev på Varangerhalvøya som utføres av Statens naturoppsyn (SNO). Det faglige grunnlaget for dette tiltaket har vært hypotesen om at økningen i antallet rødrev i høyfjellet - på grunn av endret klima eller naturressursforvaltning - har fortrenget fjellreven. Helt nye analyser av tiltaket på Varangerhalvøya, i samarbeid med tilsvarende tiltak utført i Sverige, viser at det nytter. Rødrev i tette bestander kan ha store økosystemeffekter som rovdyr, konkurrent og sykdomsspreder. Virkningen på fjellreven er sannsynligvis spesielt negativ. Rødreven er den største og sterkeste av reveartene og fortrenger fjellreven. Der rødreven fjernes kommer fjellreven tilbake til sine tradisjonelle hiområder, og fjellrevbestanden øker deretter i takt med lemenårene. "Null ynglinger i fjor" kan ikke tolkes dithen at fjellrevbestanden er like dårlig stilt som før tiltaket startet. Det er helt normalt at fjellreven ikke yngler etter et toppår for lemen. Det siste lemenåret var i 2011. Da ble 27 fjellrevvalper født på Varangerhalvøya, mer enn en dobling fra det foregående lemenåret i 2007.

## HVA ER EFFEKTIVT TILTAK?

Bare en fjerdedel av de i gjennomsnitt 180 rødrevene som felles årlig på Varangerhalvøya skjer gjennom det ekstraordinære SNO-uttaket. Allikevel har dette uttaket en særlig stor effekt fordi rødreven fjernes fra det indre av halvøya - hvor fjellreven nå har sitt kjerneområde. Isotopanalyser viser at rødrevene i innlandet utgjør et eget bestandssegment som i liten grad blir beskattet gjennom normal jakt. Prosjektet har også en målsetning om å få fjellreven tilbake til kystområdene der den fantes da rødrev-



FOTO: GERH VIE

Fjellrev på Varangerhalvøya.

bestanden var vesentlig mindre. I denne sammenhengen kan også normal jakt langs kysten få målbar effekt, sannsynligvis etter at fjellrevbestanden har fått økt over ytterligere noen år.

## FRA HYPOTESER TIL KUNNSKAP

I sitt innlegg hevder Støme at vi ikke vet mer enn det vi visste før prosjektet startet og dermed at rødrever har blitt skutt til ingen nytte. Dette er ikke riktig. Gjennom prosjektet Fjellrev i Finnmark har kunnskapsstatus om rødrevens rolle i fjelløkosystemet blitt oppgradert fra hypoteser til empiriske resultater. Invasjonen av rødrev i fjellet er trolig menneskeskapt,

enten den skyldes klimaendringer, urbanisering, rovdyrpolitikk eller hjortedyrforvaltning. Som forskere er vi leverandører av kunnskap, mens det er opp til myndighetene å bestemme om denne kunnskapen skal brukes i faktisk forvaltning. Imidlertid viser våre erfaringer fra nasjonal og internasjonal miljøforskning at behovet for varige forvaltningstiltak - ofte av en ganske drastisk karakter - dessverre øker i takt med økt press på truede arter og økosystemer verden rundt.

**Siw T. Killengreen, Rolf A. Ims**

Universitetet i Tromsø

**Kjell M. Derås**

Naturvernforbundet



## Oljevern - en illusjon



FOTO: EPIZOHU.S. COAST GUARD/FLICKR.COM

En oljekatastrofe i Lofoten vil føre til internasjonal oppmerksomhet lik Deepwater Horizon-ulykken i Mexicogulften i 2010 (bildet), skriver artikkelforfatterne.

### Det skal lagres oljevernutstyr langs kysten.

Et utstyrselement er en stor "osteklokke" som skal plasseres over et utblåsningssted. Det var en slik innretning man fikk produsert og plassert over den løpske oljebørnen i Mexicogulften. Inntil de fikk til dette, var katastrofen et faktum: store områder var forurenset og tilgriset av olje, med de følgene dette hadde for hele økosystemet: fisk, sjødyr, sjøplanter og fugler.

Forberedelsene til å takle en tilvarende oljeutblåsning i vårt farvann burde påminne alle om at oljeboring er forbundet med en betydelig risiko for utblåsning. Vårt klima og kystlandskap vil forsterke en oljekatastrofe som den som fant sted i Mexicogulften.

Driften av oljefeltene Nore og Skarv i Norskehavet, like sør av Lofoten, utgjør en sikkerhetsrisiko for det store økologiske systemet i havet rundt Lofoten, Vesterålen og Senja. I dag er det teknisk umulig å utføre opprenskningsaksjoner og katastrofehandtering i havområdet ved Lofoten i vinterhalvåret, viser konsekvensutredningen for petroleumsvirksomhet på midtnorsk kontinentalsokkel. Norges omdømme står på spill ved ytterligere å åpne fiskerike og sårbare områder for petroindustrien.

På grunn av Lofotens unike plassering i europeisk kultur- og naturhistorie, vil en oljekatastrofe i området føre til internasjonal oppmerksomhet og fordømmelse på lik linje med Exxon Valdez-ulykken i Alaska i 1989, Braer-ulykken ved Shetland i 1994 og Deepwater Horizon-ulykken i Mexicogulften i 2010.

Det er ikke bare klimaet som vil forsterke en oljekatastrofe. Nærhet til kysten, sterke havstrømmer og vindretning vi kunne føre oljesølet mot land i ekspressfart.

Fylkeskommunen i Nordland har bevilget noen millioner til teknologiutvikling som skal gjøre petroleumsvirksomhet sikrere i vårt barske klima. Det er vel og bra, men ulykker kan ikke forhåndsbestilles til å skje i blikkstilte og sol. Katastrofens størrelse rår man heller ikke over.

Metaforen er "russisk rulett": man vet at det før eller siden vil smelle, men lokket av utsiktene til den store premien tar man likevel sjansen på å delta i spillet. Det er ikke bare fisken, sjøfuglene og det øvrige livet i havet som får svi ved en oljekatastrofe. Lofoten som turistmål vil være en saga blott. Det blir heller ikke så populært å bo i et forurenset område med "svart hav" og oljeglinsende fjære. Man vil vel også savne måkeskrik.

Det er tragisk at så mange politikere har blitt "oljeholikere". De er "avhengige" av å utvinne stadig mer olje og gass, uten omtanke for natur, miljø og etterslekten. Det er bare pengene som teller.

Det er nå betimelig å minne om grunnlovens § 110 b. Der står det:

*Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævine og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.*

**Dag Neiden og Erling Solvang**

Naturvernforbundet i Nordland

## En god plan - for anle

### Kalkvirksomheten i Verdal ivrer for en avklaring av arealbruken i Tromsdalen i et 100-årsperspektiv.

For å starte avklaringen ble det i fjor offentliggjort en lang rekke konsulentrapporter. Egentlig er det bare to av disse som setter kalkvirksomheten inn i et lengre tidsperspektiv. Disse to rapportene fortjener å bli lest i sammenheng. Den første ble utført av StudConsult AS og er en studie om framtidsutsiktene for brennkalkmarkedet. Den andre, som kalles "o-alternativet", tar for seg utsiktene for virksomheten hvis den ikke utvider til nye areal.

Forslaget til kommunedelplan innebærer et dagbrudd som vil gi over 800 millioner tonn med kalkstein. Legger en til det som skal kunne drives fram underjordisk blir det over en milliard tonn. Med dagens uttakshastighet vil det gå tusen år før denne gruva er tom. Mesteparten av kalksteinen fra Tromsdalen selges til industri som produserer brennkalk til papir og sement.

StudConsult viste at markedene for brennkalk i papirindustrien og sementindustrien går usikre tider i møte. Det skyldes to sentrale markedskrefter: For det første rekner en med stadig høyere kostnader forbundet med CO<sub>2</sub>-handtering. Brenning av kalkstein slipper ut kolossale mengder CO<sub>2</sub>. Etter hvert som det europeiske kvotemarkedet for CO<sub>2</sub> strammes til vil produksjonen bli dyrere. For det andre ser det ut til at etterspørselen etter brennkalk vil reduseres. Papirindustrien er presset av stor konkurranse i et marked som krympes av digitalisering. Fra og med januar 2013 kan en for eksempel ikke lenger kjøpe ukeavisen Newsweek på papir. I tillegg er sementmarkedet i Europa også modent. Dette er grunnen til at Heidelberg Cement fremdeles ikke har konkrete planer for sementfabrikk i Verdal.

Som det kommer fram i Trønder-Avisa 15.2 så åpner planforslaget for at dagbruddet kan utvides med 1890 dekar i ett jafs. I tillegg kommer 350 dekar til jorddeponi. Blir dette vedtatt vil arealet bli tatt i bruk, nesten uavhengig av markedsutviklingen til kalkstein. Kommunen kan vanskelig avvise en reguleringsplan som er i tråd med kommunedelplanen, sjøl om det fortsatt skulle være mer enn nok stein å hente i det eksisterende bruddet.



# gg av månelandskap!

Hvordan vil det derimot gå hvis kalkbruddet ikke får utvide, slik rapporten "o-alternativet" utredet? Med dagens uttaksnivå kan drifta trolig fortsette i cirka 70 år. Om uttaket vokser med 5-10 prosent i årlig gjennomsnitt til maksimalt fire millioner tonn i året vil gruva gå tom etter cirka 25-30 år.

Imidlertid, i lys av markedsanalysen omtalt ovenfor er sistnevnte prognose overoptimistisk på bedriftens vegne. Alt i alt vil et realistisk anslag være at bruddet bør ha ei levetid på mellom tre og seks tiår. Verdalskalk AS har uttalt at de trenger sikkerhet for en driftsperiode på over 20 år for å konkurrere om langsiktige kontrakter. En kan dermed forstå at bedriften ser seg om etter framtidige utvidelsesmuligheter og eventuelt fremmer nye reguleringsplaner. Til dette trenger ikke bedriften støtte i en kommunedelplan.

Verdal kommune trenger heller ikke en hundreårsplan som åpner for flere spørsmål enn den avklarer. Verken transportband, fyllittbrudd eller sementfabrikk framstår som mer enn luftige visjoner. Det som er igjen av planen er hovedsakelig arealønskene til en bedrift i en usikker bransje. Industrien vil i det lengste utsette kostnadene med drift i de dype bruddene som den selv skaper. Derfor må kommunen sette krav om at en betydelig del av dagens steinbrudd må tømmes før mer av vakre Tromsdalen kan anlegges til månelandskap.

## Gunnar Gustad

For styret, Naturvernforbundet i Verdal



Flyfoto: Johan Arnt Nestad, Tromsø/Arna 2007

Det gjenstår å se om det blir noen gruvedrift i Tromsdalen. Det er viktig å vite at det er en viktig del av vår kultur, og at det er viktig å ta vare på det som er igjen av den i et lokalt utslippsnett, til fordel for de som bor der.

Utslippene på Øst-elven i Verdal er ca. 100 000 liter per år som 100 000 liter tungt slippos kan føre til alvorlige skader og flere års kvikvasslag som kan bli svært farlig. Dette kan redde!

VERDALS POLITIKERE - VIS ANSVAR!

Sore Svartjansgrota Foto: Anne Grenlie

**DU kan bidra:**

- Delta på selskapet av Tromsdalens venner: Spørsmål? Ring 02433809
- Gå med i Facebookgruppen til Tromsdalens venner
- Støtt vår underskriftskampanje: [www.tromsdalensvenner.no](http://www.tromsdalensvenner.no)
- 50% Kampanje 2015
- Gi økonomisk støtte til saken til konto: 0531 34 81 779
- Merknes "Tromsdalens venner"
- Bli medlem av Naturvernforbundet i Verdal. Hovedmedlemskap kr 200,- betales til konto: 0531 34 81 779
- Skriv avstemnings og brev til kommunen
- Støtt på partier som støtter Tromsdalens venner

**Tromsdalens venner**

For bedre kartlegging og bærekraftig bruk av naturverdiene i Tromsdalen, og en mer miljøvennlig kalkindustri i Verdal

Faksimile fra brosjyre for Tromsdalens Venner.

## LEDERS HJØRNE

# Med rallarhatten på snei

Midt inne i en lengre samtale om Tverrelva, ei av de få, urørte elvene i Narvik, ringer telefonen. Det er Bergens Tidende som kan fortelle at miljøvernministeren har satt ned foten for planene om å bruke Førdefjorden som avfallsplass for gruveselskapet Nordic Mining.

«Halv seier», nærmest roper jeg inn i telefonen. Endelig ser det ut til at det kan gå naturens vei i en av de mange gruvesakene som er på beddingen. Kampen mot Nordic Minings planer i Førdefjorden, i den lille bygda Vevring, har pågått i noen år. Miljøvernministeren har beordret nye omfattende undersøkelser før det blir aktuelt å behandle noen utslippsøknad. Tidligere på dagen har næringsminister Trond Giske lansert regjeringens mineralstrategi. På pressekonferansen nærmest ropte han ut at regjeringen ikke vil forby sjødeponi. Aksjekursen til Nordic Mining gjorde et skikkelig hopp, før den ramlet som en stein da miljøvernministeren en time etterpå kunngjorde at det ikke ble noe sjødeponi i Førdefjorden med det første.

Etter praten med Bergens Tidende tar vi opp tråden om kraftutbyggingen som truer Tverrelva i Narvik, der jeg er sammen lederen av lokallaget vårt i byen, Bård Mikalsen. Sammen forbereder vi oss på å møte lokalavisa Fremover, ei avis som er like gammel som byen som ble bygget fordi svenskene trengte ei havn å skipe jernmalmen fra Kiruna, ut fra. Presset på de få elvene som fortsatt renner fritt i Narvik er stort. Bård har tegnet og forklart på veien inn. Lokallaget tapte nylig kampen om Klubbvikelva. Nå er de igjen fulle av pågangsmot. Nå er det Tverrelva det står om. Grunneiere, fiskere, jegere, naturvernere, ja selv kommunens rådmann går kraftig mot utbygginga. Dessverre stemte både Høyre og Arbeiderpartiet for i bystyret, men saken ligger nå hos

NVE.

På kvelden er det åpent møte på høgskolen. Det er godt oppmøte og engasjementet er stort. Spørsmålene hagler og diskusjonen går høyt og lavt. Etter møtet får jeg høytidelig overrakt en gave fra lokal-laget. Selve symbolet på Narvik. En rallarhatt og et tørkle de gamle anleggssluskene brukte. Rallaren står sterkt i Narvik. Uten rallaren, ingen Ofotbane. Uten Ofotbanen, ingen by.

Noen dager etter deltar jeg på årsmøtet til Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane i Førde. Her skal den foreløpige stansen i planene om å bruke Førdefjorden som avfallsplass for gruveindustrien, feires. Over 200 møter fram! Stemningen er magisk. Nyplukka blåskjell kokes på primus og deles ut. Folk er tente og lover fortsatt kamp, helt til den dagen vi skal få den endelige seieren. Fjordfiskerens festbord avslutter dagen og minner oss på de mange verdifulle ressursene i fjorden vi sloss for å ta vare på.

Reisene rundt om i landet, til de mange som står på for naturen og Naturvernforbundet gir masse inspirasjon og kamplyst. Her har jeg gitt dere et kort innblikk i to av besøkene fra i år. Tusen takk for jobben dere gjør! Den betyr så mye!



**Lars Haltbrekken**  
Leder,  
Naturvernforbundet

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge  
Tlf: 23 10 96 10, faks: 23 10 96 11  
E-post: naturvern@naturvernforbundet.no  
Internett: www.naturvernforbundet.no  
Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-  
Pensjonister og studenter: 100,- første år, så 175,-  
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 420,-  
Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-  
Livsvarig medlemskap: kr 7000,-  
Medlemmer av Naturvernforbundet er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende sokner til.

**ØSTFOLD:** E-post: ostfold@naturvernforbundet.no. Leder: Øyvind Enger, Tlf: 951 50 715  
**OSLO OG AKERSHUS:** Tlf: 22 38 35 20,  
E-post: noa@noa.no Daglig leder: Gjermund Andersen

**HEDMARK:** E-post: hedmark@naturvernforbundet.no. Leder: Hege Sjølie. Tlf: 900 52 002

**OPPLAND:** E-post: oppland@naturvernforbundet.no. Leder: Bjørn Frøsaker.  
Tlf: 415 14 285

**BUSKERUD:** E-post: buskerud@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud. Tlf: 32 75 05 04

**VESTFOLD:** E-post: vestfold@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Hans I. Nesse.  
Tlf: 33 31 33 42

**TELEMARK:** E-post: telemark@naturvernforbundet.no. Leder: Tormod Svartdal.  
Tlf: 481 47 322.

**AUST-AGDER:** E-post: austagder@naturvernforbundet.no

**VEST-AGDER:** E-post: vestagder@naturvernforbundet.no. Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen. Tlf: 456 05 646

**ROGALAND:** Tlf: 51 52 88 11. Daglig leder: Erik Thoring. E-post: rogaland@naturvernforbundet.no

**HORDALAND:** Tlf: 55 30 06 60, E-post: hordaland@naturvernforbundet.no. Daglig leder: Nils Tore Skogland

**SOGN OG FJORDANE:** E-post: sognfjordane@naturvernforbundet.no. Leder: Thorleif Jacobsen. Tlf: 995 37 572

**MØRE OG ROMSDAL:** E-post: moreromsdal@naturvernforbundet.no. Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

**TRØNDELAG:** Tlf: 73 51 52 24.  
Regionssekretær: Hallgeir F. Opdal, e-post hol@naturvernforbundet.no, tlf. 402 48 084  
Leder Sør-Trøndelag: Steinar Nygaard.  
Tlf. 976 13 429

Leder Nord-Trøndelag: Rune Logstein.  
Tlf. 938 04 339.

**NORDLAND:** E-post: nordland@naturvernforbundet.no Leder: Erling Solvang.  
Tlf. 952 54 075

**TROMS:** E-post: troms@naturvernforbundet.no. Leder: Birgitte Blandhoel, tlf. 957 05 784

**FINNMARK:** E-post: finnmark@naturvernforbundet.no Leder: Gunnar Reinholdtsen,  
Tlf. 474 63 425

**KOORDINATOR NORD-NORGE:** Geir Jørgensen, e-post gj@naturvernforbundet.no. Telefon 940 15 235.

**NATUR OG UNGDOM:** E-post: info@nu.no, Tlf: 23 32 74 00. Web: www.nu.no. Leder: Silje Lundberg

**Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 33. E-post: medlem@naturvernforbundet.no**

## La matfatet dynkes i olje! (Oljefestens siste runddans)



FOTO: ØYVIND HAGEN, STATOIL

Illustrasjonsbilde av Osebergfeltet.

### Oljeprisene har steget til langt over flomålet, nye felt åpnes i et svimlende tempo og lønnsfesten vil ingen ende ta.

Stoltenberg og Borten Moe er så høye på oljerusen at de rallende og øre suverent leder stimen av forvirrete partifeller. De har det rett og slett som fisken i vannet!

Midt i oljefest-bonanzaen prøver fortvilte festbrems-nerder å begrense boringen. Deres advarsler om rekordhøye lønninger og ditto boligpriser, todelt økonomi og inflasjonsfare kveles fort av lyden av bruset fra nye havområder som åpnes. La festen fortsette!

Kjipe partypoopers fra miljøorganisasjonene roper ut om klimagassutslipp, biologisk mangfold og et økosystem i fare. Mens Stoltenberg sjarmerer damene ved å snakke veslevoksent om satsing på nye energikilder, samtidig som han slurper i seg nok et fat med olje. For en appetitt den gutten har!

“Olje foran fisk!” er den nye låten som skal gjalle mellom fjellene i Lofoten og Vesterålen, mens regjeringsskoret gauler med i refrenget og krydrer fremføringen med oljeglatte improvisasjoner og fantastiske soloinnslag. La oss åpne alle havområder for leteboring. Det er det sikkert tonnevis med hydrokarboner i Arktis som vi kan slurpe i oss til vorspiel før Lofoten skal tas! Det må ikke være tvil om at oljeinteressene skal gå foran hensy-

net til fisk og natur så lenge oljepartiene ruler festen og bestemmer melodien som skal spilles!

Kast fisken og det som er av varige og sårbare verdier; hva er vel økosystemet i havet og spektakulær natur mot mer olje og gass? Og la oljeslam omslutte fisk og muslinger, slik at evnen til reproduksjon forsvinner og vi for alltid slipper å ta disse biologiske hensynene som alltid står i veien for den norske økonomien! Torskerogn er milliarder av egg, og noen av disse eggene må da vel kunne knuses for å få til en skikkelig velstandsosomelett! *Økosystem, bærekraft og klima er no´ tull. La oss drikke oljen vår, og la oss bli litt full!*

*Slutt å mas om fisken,  
den får du jo i disken.  
Til slutt er allting borte,  
og det kan nok skje fort det!*

Nok er nok. Oljenæringen eser i omfang og dagens politikk tillater at den tar seg til rette i sårbare områder og i kritiske perioder for fiskeriene. Planene om olje- og gassvirksomhet i Lofoten og Vesterålen må dumpes på havet umiddelbart. Det er på høy tid at de uerstattelige, evig fornybare fiskestammene og de naturlige vekst- og fangstområdene får et varig vern!

### Ina Roll Spinnangr

Stortingskandidat for Venstre (Sør-Trøndelag)

# Nordområdesatsinga: Smuler fra de rikes bord

**Jeg har forstått det slik at regjeringens satsing innebærer en mer intensiv utnyttelse av nordområdenes, altså Nord-Norges, ressurser: fisk, elkraft, mineraler og – ikke minst – olje og gass.**

Dette innebærer inngrep i uberørte landskapsområder, forurensning, reduksjon av biologisk mangfold og at eierskapet til ressursene, og dermed pengene, forsvinner ut av landsdelen.

## **GENERASJONSPERSPEKTIVET MANGLER**

Det later til at staten og politikerne vil legge til rette for at alle ressurser skal avdekkes og utnyttes i vår tid. Om det blir noe igjen til våre etterkommere er det svært få som bryr seg noe om. Det meste av det som produseres eksporteres som råvare. Trålerflåten som skulle gi foredlingsanlegg på land en stabil råstofftilgang saboterer leveringsplikten. Det er mer lønnsomt for trålereiere å sende fisken til foredling i Kina (kortreist mat?).

Det er vel tvilsomt om fisk forblir en ressurs når oljeselskapene tillates å boltrase seg tilnærmet fritt på fiskefeltene.

## **”SMULER FRA DE RIKES BORD”**

Olje og gass forsvinner ut av landsdelen, eventuelt etter et kort opphold på land. Nordkapp kommune er fra seg av begeistring over at de får et utskipningsanlegg der cirka 30 arbeidere skal passe på oljeflyten ut av landsdelen. ”Smuler fra de rikes bord” er et dekkende uttrykk. Det politiske budskapet er tydelig: Nord-Norge skal bunnskrapes for energi og andre råvarer.

## **U-LANDSSYNDROMET**

Statens inntekter på ressursutnyttelsen havner i fond og i statskassen, der det gjennom et svært lite hull drypper penger til for eksempel utvikling av landsdelens infrastruktur. Det er tydelige likhetstrekk med den politikken utviklingslandene utsettes for: råvarer utvinnes og eksporteres. Inntektene ved dette tilfaller



FOTO: ARCTICNORWAY/VAV MICRO

Nord-Norge får mange ulemper, men få fordeler med regjeringens nordområdesatsing, mener artikkelforfatteren. Illustrasjonsbildet er fra Mehamn.

utenlandske eiere. Det de industrialiserte og rike landene tilbakefører i form av u-hjelp, er en brøkdel av hva som hentes ut. U-hjelpen er også stort sett en fiasko. Den virker passiviserende på landets innbyggere og stabiliserende på korruperte regimer, slik at utenlandske eiere fortsatt kan ha kontroll over ressursene. Slik som i kolonitiden.

## **Dag Neiden**

Naturvernforbundet i Salten

## En rørlegger blant direktører betyr ikke at allmuen var representert

Jeg stusset litt på avslutningen av «Kjendiser på medlemslisten», side 31 i Natur & miljø nummer 1-2013: *Ved siden av statsministeren, alle professorene og direktørene finner vi «rørlegger C. M. Mathiesen». Kom ikke her å si at allmuen ikke var representert!*

C. M. Mathiesen var en av de virkelig mektige menn i hovedstaden på den tid. Firmaet han i sin tid startet er i dag delt i tre divisjoner, hvorav ett fortsatt driver i rørleggerbransjen. Eller som det heter i dag: «Rørleggertjenester, varme og sanitær».

Jeg tør i historisk sammenheng sitere fra artikkelen «Edvard Munchs barndomshjem» i Fortidsminneforeningens årbok 2009, som indirekte forteller at på 1860-tallet tilhørte håndtverkerne samme sosiale sjikt som embedsmenn:

— På Brandtløkken [...] var det forbud mot arbeiderboliger. [...] I den nye bydelen bodde handverkere, funksjonærer og embedsmenn og folk i de nye frie yrker som for eksempel arkitekter (s. 38).

Det skjedde rett nok endringer i dette bildet fram til 1914. Men bedriftsgründere av typen C. M. Mathiesen ble definitivt ikke med på ferden nedover den sosiale rangstige.

**Røyne Kyllingstad**

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap  
www.nof.no

En anerkjent og effektiv  
oljevernorganisasjon  
og pådriver innen  
kompetanse og  
teknologiutvikling



Hanne Aglen.

## Ny sjefsagent

**Hanne Aglen er ny sjefsagent på Miljøagentenes hovedkvarter. Hun har tidligere vært lærer i 18 år, og har deretter arbeidet med energi i fem.**

– Hos Akershus Energi arbeidet jeg blant annet med formidling til skoleelever. De har et besøksenter der elevene kan lære om vannkraft, energi og miljø, og cirka 7500 elever var innom hvert år, sier Aglen.

Hun håper å utvikle Miljøagentenes prosjekter mot skoler. To utgaver av Miljøagentrapporten, organisasjonens blad, skal i år være skolerettet.

– Vi vil også videreutvikle Batterijakten, som har vært en enorm suksess i år. 9500 elever har deltatt i jakten, og har samlet inn enorme mengder brukte batterier til gjenvinning. Jeg ønsker at vi skal bruke slike prosjekter tverrfaglig i skolen. Energi og miljø kan gå inn som en del av alle fag, sier Aglen.

Hun ser Naturvernforbundet som en naturlig samarbeidspartner.

– Vi har dere med i bakhodet hele tiden, og jeg gleder meg til å bli bedre kjent med Naturvernforbundet og trekke veksler på den kompetansen dere har. Jeg ser frem til å arbeide med alle de spennende prosjektene i Miljøagentene, avslutter sjefsagent Aglen.

# TOK MED SEG FORELDRE

Miljøagent Runa K. Fiske og bestemor Mette Newth vil gjøre valget i høst til et miljøvalg.  
FOTO: MILJØAGENTENE





# BESTE- ENE PÅ TINGET

Miljøagent Runa K. Fiske tok med seg en gjeng besteforeldre, og dro til Stortinget. De krever at politikerne må ta klimasaken mer på alvor.

**Tekst:** KRISTIAN S. AAS  
ka@naturvernforbundet.no

Sammen med Besteforeldrenes klimaaksjon er Miljøagentene bekymret for barns klimaframtid. Derfor har de skrevet et brev til politikerne på Stortinget, og dro dit for å overrekke brevet til politikerne. Trine Skei Grande (V), Siri Meling (H), Eirin Sund (AP), Lars Egeland (SV) og Knut Olsen (SP) tok imot brevet, og tok seg god tid til å høre på hva organisasjonene hadde å si.

## - HISTORISK SJANSE

- Norske politikere har nå en historisk sjans til å bidra til en bærekraftig fremtid for generasjonene etter oss. Det første de kan gjøre er å gi et klart og tydelig nei til oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, sa miljøagent Runa K. Fiske.

- Det at klimaendringene er menneskeskapt og at det er en av våre største utfordringer, er det nå veldig mange inne på stortinget som nå mener, svarte Eirin Sund fra Arbeiderpartiet.

- Selv om vi ikke nødvendigvis er enige i spørsmålet om oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, så er vi veldig enige i at klima er en viktig sak, sa Siri Meling fra Høyre.

## UTÅLMODIGE UNGE OG GAMLE

I brevet, som har overskriften «Barnas klimaframtid bestemmes nå!», heter det blant annet:

«Verdens barn trenger modige og verdiorienterte politikere som med besluttsomhet tar ledelse i klimakampen – om nødvendig med virkemidler som kan oppfattes som upopulære. Klimaendringene er allerede i full gang. Miljøagentene og Besteforeldrenes klimaaksjon ser med stor bekymring på at det fortsatt ikke kuttes tilstrekkelig i klimagassutslippene i Norge. Vi vil derfor be deg som politiker ta klimaendringene mer på alvor, og å handle framtidens rett.

Noe av det barn er best til er å være optimister. De gir ikke opp, men ser alltid nye løsninger istedenfor å fokusere på problemer. Vi kan gjøre noe med klimaendringene, og vi kan alltid bli flinkere til å ta vare på naturen. Men både barn og besteforeldre er utålmodige. Det må handles nå. Klodens klima og generasjonene etter oss kan ikke vente.»

## MILJØAKTIVITETEN

Her vil vi presentere forskjellige miljøaktiviteter som voksne og barn kan gjøre sammen. Denne gangen: Spisested for flyvende vesener!

## Sommerfugl-restaurant

### ÅRSTID:

Vår og sommer.

### HVA:

Lag en sommerfuglrestaurant!

### HVORFOR:

Sommerfugler er vakre og viktige i naturen. Barn kan lære seg å kjenne igjen de ulike artene, tegne dem og gi dem navn. Mange sommerfuglarter er i tilbakegang fordi leveområdene deres gradvis blir borte.

### SLIK GJØR DU:

Så frø fra planter som sommerfugler liker på bar jord eller i store verandakasser. Vent til faren for nattefrost er over før du gjør dette. Følg med sammen med barna, og pass på at det ikke tørker ut. Sommerfugler liker blant annet prestekrage, lavendel, gullris, kornblomst, valmue, honningurt, solhatt, bergmynte, kristøye og blåklokke.

### ELLERS:

- Det finnes mange gode insektsbøker. Hvis man ikke er så opptatt av artsnavn kan man sette sine egne navn på sommerfuglene man finner. Bruk fantasien!



## VI ER MILJØAGENTENE!

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe. Alle barn i Norge kan bli miljøagenter og jobbe sammen for at alle skal bli flinkere til å ta vare på jordkloden vår. Alle miljøagenter har rett til å si ifra.

Mer info: [www.miljoagentene.no](http://www.miljoagentene.no)

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, VELDIG SKUFFET



# GRUNN PLOÛYING

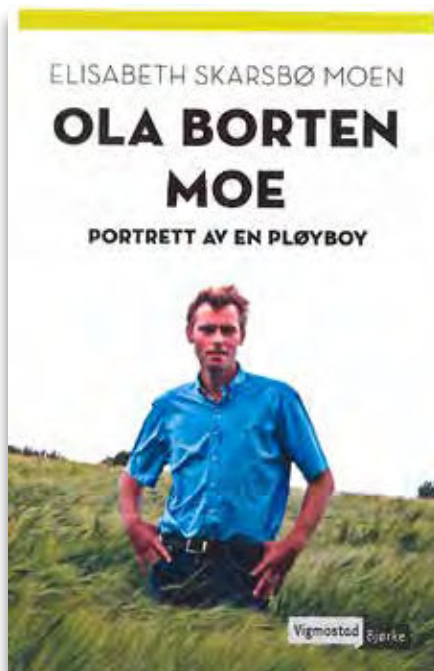
Hvis du vil rekapitulere det som har stått i avisene om Ola Borten Moe og hans olje- og klimapolitikk, kan du lese boka til Elisabeth Skarsbø Moen. Noe nytt får du ihvertfall ikke vite.

**Tekst:** KRISTIAN S. AAS  
KA@NATURVERNFORBUNDET.NO

Det uautoriserte portrettet av olje- og energiministeren har blitt en av de mest omtalte politiske bøker noensinne i Norge, fyrt opp av nachspiel-seansen der Borten Moe og hans politiske rådgiver Ivar Vighenes fyrte opp tørketrommel og dusj i bare nettoen med bokas forfatter til stede. Dårlig enøk, bra moro, og irrelevant sett opp mot norsk miljøpolitikk. Men det er to andre linjer som boka skraper i, som er svært interessante for hvordan norsk olje-, energi- og klimapolitikk ser ut: statsrådens nære forhold til Det Norske Oljeselskap (DNO)-sjef Erik Haugane og ansettelsen av tidligere Natur og Ungdom (NU)-leder Ane Hansdatter Kismul.

## MIDDAG FRA OLJEMANN

Erik Haugane er miljøaktivisten og Altaaksjonisten som ble oljeselskapsleder og en av Norges mest uttalte klimaskeptikere. «Hypotesen om at det er en kobling



mellom CO<sub>2</sub>-utslipp og klimasvingninger på Jorden, er ekstremt dårlig belagt», uttalte han til Dagens Næringsliv i september 2009, to måneder før klimatoppmøtet i København. Hans oljepolitiske standpunkt oppsummeres i samme intervju: «Vi må ta opp oljen nå, for om 100 år er den verdiløs. Da vil andre energiformer, som solenergi, ha tatt over.»

Skarsbø Moen avdekker i sin bok at Haugane betalte en middag til 30 000 kroner til Ola Borten Moe og hans politiske nettverk og vennekrets ett år før han ble statsråd. I Borten Moes periode som statsråd har Hauganes selskap DNO fått tildelt en rekke nye lisenser på norsk sokkel. Borten Moe og Haugane var også bekjente fra før, og er det fortsatt. Men har Hauganes svært lite vitenskapelig funderte meninger om olje og klima påvirket statsrådets og Regjeringens politikk? Det

sier boka ingenting om.

## KLIMALEDER BLE OLJEFORKJEMPER

Ane Hansdatter Kismul er NU-lederen som skjerpet organisasjonens klimatorikk og -politikk i betydelig grad. Der man tidligere hadde hatt nasjonale kampanjer over et videre spekter, fokuserte organisasjonen i Kismuls ledertid langt spissere på klimasaken, bremsing av oljeutvinning og nei til gasskraft. I 2003, som nyvalgt leder for NU, sa Kismul om Lofoten at «Dette er vel det området som skiller seg ut som det klart mest verneverdige utenfor norskekysten» til NTB. Det er lov å skifte mening, men det er svært oppsiktsvekkende at en så profilert klimaaktivist går inn for åpning av blokkene Nordland 6 internt i Senterpartiet, kun fire måneder etter å ha blitt ansatt som Ola Borten Moes statssekretær. Kismul har også tidligere vært Borten Moes rådgiver på Stortinget. Hvordan har «pløyboys» politikk påvirket miljøaktivisten?

## DVASK COCKTAIL

Skarsbø Moen forteller det som tidligere har stått i avisene om saken, og beveger seg kjapt til helt andre ting. Hun refererer greit, men tilfører ikke noe nytt til det bildet man måtte ha av Ola Borten Moe, Senterpartiet eller norsk olje- og klimapolitikk. Hvis Moen virkelig har intervjuet et 30-talls anonyme interne kilder i Senterpartiet, kan ikke disse ha vært svært snakkesalige overfor henne. Da står vi igjen med ei bok som sammenfatter det som tidligere har vært kjent om olje- og energiministeren, krydret med en spicy nachspiel-scene.

«Finnes det bedre cocktail enn oljeboring til Nordpolen, maktkamp og sørtrøndersk festkultur? Ikke for en politisk bok i Norge i alle fall», proklamerte forfatteren på Facebook da bokideen ble presentert i fjor høst. Nei, svarer vi, så da er det synd at ideen skusles bort med å ikke fortelle noe nytt, annet enn å presentere en kreativ måte å bruke en tørketrommel på. Denne cocktailen er dvask. Og jeg har smakt den før.



Vi som jobber på jernbanen er stolte  
fordi vi også gjør en innsats  
for et bedre miljø.

**Norsk Jernbaneforbund**

Alle  
batterier  
materialgjenvinnes  
ved ledende  
europæiske  
anlegg

- vi gjenvinner batterier

Nygren Design as



**BATTERIRETUR®**

Vi gjenvinner batterier

[www.batteriretur.no](http://www.batteriretur.no)

# VANNBÅREN VARME



Vakuumsolfanger



Hybrid solcellepanel



Akkumulatortank



Varmesentral



Daikin kompressor



Alt i ett - hybrid



Ventilasjon 2-3,5 kw



Alt i ett mini - hybrid



-alle priser er eks. MVA

Støtte fra ENOVA:

opp til kr. 10.000,- vannbårenvarme-pumpe / opp til kr. 10.000,- solfangere / opp til kr. 4.000,- varmestyring vann

## EcoWee Hybrid Eldhus ( ny patent resirkulerer sol vann )



Vakuumsolfanger med glass på utsiden  
- best i test!

EVI Luftvarmepumpe til vann ( hybrid sol - jord )

Strømproduksjon solcellepanel strøm + glykol - hybrid

Vindgenerator teleskop vertikal generator  
Ved ovn om ønskelig

Til bolig - hytte - byggeplass m.m.

Alt utstyr kan integreres i eksisterende bolig

Rune Wee: Tlf. 982 18 150  
E-post: rune@wee.no  
Geir Leknes: Tlf. 982 18 138  
E-post: geir@wee.no

[www.wee.no](http://www.wee.no)



NOVAPGODKJENT  
FORHANDLER